

Το ανά χείρας βιβλίο εκθέτει τις αρχές της μακροοικονομίας με τρόπο εμπειριστατωμένο και κατανοητό στους φοιτητές, ενώ είναι ενημερωμένο και προσαρμοσμένο στην οικονομική πραγματικότητα. Εξετάζει θέματα της επικαιρότητας, όπως οι οικονομικές κρίσεις, η αυξανόμενη ανισότητα, το χρέος, τα ελλείμματα και η περιβαλλοντική βιωσιμότητα, ενώ παράλληλα παρέχει μια σαφή και προσιτή διερεύνηση της οικονομικής θεωρίας και των εφαρμογών της.

Η τρίτη αμερικανική έκδοση περιλαμβάνει:

- Σαφείς επεξηγήσεις των βασικών οικονομικών εννοιών παράλληλα με μια πιο εμπειριστατωμένη ανάλυση των μακροοικονομικών μοντέλων και της οικονομικής δραστηριότητας.
- Διευρυμένη κάλυψη θεμάτων όπως η ανισότητα, η χρηματιστικοποίηση και τα ζητήματα χρέους, η μεταβαλλόμενη φύση των θέσεων εργασίας και η βιώσιμη ανάπτυξη.
- Εκτενώς επικαιροποιημένα στοιχεία και δεδομένα.
- Πλήρες ηλεκτρονικό υλικό υποστήριξης του διδάσκοντα και των φοιτητών, όπως πρόσθετους πίνακες και δεδομένα, διαφάνειες PowerPoint και οδηγό μελέτης.

Αυτό το ελκυστικό εγχειρίδιο προσφέρει στους φοιτητές έναν εξαιρετικό οδηγό για τη μακροοικονομία. Συνδυάζει τη συνάφεια με τον πραγματικό κόσμο με μια εμπειριστατωμένη θεμελίωση σε πολλαπλά οικονομικά παραδείγματα.

Πρόλογος

Για τους φοιτητές που παρακολουθούν ένα εισαγωγικό μάθημα στη μακροοικονομία, το ανά χείρας βιβλίο παρουσιάζει τις αρχές της μακροοικονομικής με τρόπο διεξοδικό, επικαιροποιημένο και ευανάγνωστο. Είτε έχουν επιλέξει το συγκεκριμένο μάθημα απλώς για να αποκτήσουν μια ορισμένη αντίληψη του πώς θα μπορούσαν να τους χρησιμεύσουν τα οικονομικά είτε πρόκειται να προχωρήσουν σε περαιτέρω σπουδές στα οικονομικά ή τη διοίκηση επιχειρήσεων, το βιβλίο αυτό εξοπλίζει τους φοιτητές με τα βασικά εργαλεία και την κριτική κατανόηση που χρειάζονται για να το καταφέρουν. Εισάγει τους φοιτητές τόσο στα βασικά ζητήματα και εργαλεία που διδάσκονται στα περισσότερα εισαγωγικά μαθήματα όσο και σε ένα ευρύτερο και πλουσιότερο σύνολο θεμάτων και εργαλείων, έτσι ώστε να κατανοήσουν εις βάθος την οικονομική πραγματικότητα του 21ου αιώνα.

Η μελέτη των μακροοικονομικών δεν θα έπρεπε να είναι αφηρημένη, αλλά να συσχετίζεται στενά με τα γεγονότα του πραγματικού κόσμου. Η *Μακροοικονομική στο πλαίσió της* απαντά σε αυτή την πρόκληση παρουσιάζοντας τη θεωρία σε σύνδεση με την εμπειρία. Οι συγγραφείς πιστεύουν ότι οι φοιτητές επιτυγχάνουν βαθύτερη κατανόηση και θυμούνται ευκολότερα την οικονομική θεωρία εάν μπορούν να τη συσχετίσουν με ενδιαφέροντα και σημαντικά σύγχρονα θέματα.

Το εγχειρίδιο αυτό έχει γραφτεί για να ενθαρρύνει την ενδελεχή και κριτική σκέψη σε θέματα οικονομικών. Καθώς δείχνει τις εφαρμογές της οικονομικής θεωρίας, παρουσιάζει και μια πληθώρα οπτικών. Παρουσιάζονται διαφορετικές οικονομικές αντιλήψεις – περιλαμβανομένων της κλασικής και της κεϋνσιανής, αλλά και του μονεταρισμού, της σύνθεσης κλασικής και κεϋνσιανής θεωρίας, των νεοκλασικών και των μετα-κεϋνσιανών προσεγγίσεων. Την ίδια στιγμή, διατρέχουν το βιβλίο θέματα μεγάλης σημασίας για την καθημερινή ζωή, καθώς και για την κατανόηση της οικονομίας. Στο πλαίσιο του ευρύτερου θέματος της κοινωνικής και περιβαλλοντικής ευημερίας, δίνεται επανειλημμένα έμφαση σε ζητήματα ανισότητας, παγκοσμιοποίησης, μη αμειβόμενης εργασίας, τεχνολογίας και περιβάλλοντος, καθώς και στη χρηματιστικοποίηση της οικονομίας, τη Μεγάλη Ύφεση του 2008 και τα επακόλουθά της. Τα στοιχεία αυτά δεν είναι συμπληρωματικά, αλλά εντάσσονται οργανικά στην εξέταση των ιστορικών, θεσμικών, πολιτικών και κοινωνικών παραγόντων που επηρεάζουν την οικονομία και επηρεάζονται από αυτή.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

Ορισμένα από τα καινοτόμα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου βιβλίου είναι εμφανή ακόμα και με μια γρήγορη ματιά στον πίνακα περιεχομένων, τα ενδεικτικά σχέδια μαθήματος στις σελίδες xxxi-xxxiv, τα μακροοικονομικά δεδομένα που παρουσιάζονται στο Κεφάλαιο 0 ή το Κεφάλαιο 1. Παρότι το εγχειρίδιο αυτό υιοθετεί μια προσέγγιση των οικονομικών δραστηριοτήτων στο ευρύτερο πλαίσιο, την προσαρμόζει σε μια οικεία συνολική στρατηγική διάρθρωσης.

- Στο Πρώτο Μέρος, «Το πλαίσιο της οικονομικής ανάλυσης», παρουσιάζονται τα θέματα του βιβλίου και οι βασικοί δρώντες στην οικονομία. Οι φοιτητές εισάγονται σε ένα εύρος μακροοικονομικών ζητημάτων και στόχων, στα βασικά εμπειρικά και θεωρητικά εργαλεία, καθώς και στις βασικές δραστηριότητες και θεσμούς μιας σύγχρονης οικονομίας. Το μέρος αυτό κλείνει με μια επισκόπηση της ανάλυσης προσφοράς και ζήτησης και της ελαστικότητας.
- Το Δεύτερο Μέρος, με τίτλο «Βασικά στοιχεία μακροοικονομικής», εισάγει βασικούς μακροοικονομικούς ορισμούς και μεθόδους τήρησης λογαριασμών, περιλαμβανομένων του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), του πληθωρισμού, της συνολικής ζήτησης και της ανεργίας. Τα στοιχεία αυτά συνοδεύονται από μια ανάλυση του τρόπου με τον οποίο αναπτύσσονται νέα συστήματα τήρησης λογαριασμών για την καταμέτρηση της οικονομικής συμβολής του φυσικού περιβάλλοντος, της μη αμειβόμενης οικιακής εργασίας και άλλων παραγόντων που δεν συνυπολογίζονταν μέχρι πρότινος. Το δεύτερο μισό του Δευτέρου Μέρους περιγράφει τη δομή της μακροοικονομίας των ΗΠΑ και αναλύει την αγορά εργασίας και την ανεργία στη χώρα.

- Το Τρίτο Μέρος, «Μακροοικονομική θεωρία και πολιτική», διερευνά το θέμα των μακροοικονομικών διακυμάνσεων. Τα πρώτα κεφάλαια παρουσιάζουν με σαφήνεια τις κεντρικές και τις κλασικές θεωρίες για τη διαμόρφωση της συνολικής ζήτησης και των αποτελεσμάτων των δημοσιονομικών και νομισματικών πολιτικών. Στην ενότητα αυτή αναπτύσσεται επίσης ένα μοντέλο καμπυλών προσφοράς και ζήτησης που συσχετίζει την παραγωγή με τον πληθωρισμό, με τον πληθωρισμό αντί για την τιμή στον κατακόρυφο άξονα, μαζί με εκτεταμένα παραδείγματα εφαρμογών στον πραγματικό κόσμο. Το Τρίτο Μέρος κλείνει με ένα κεφάλαιο που πραγματεύεται μακροοικονομικά θέματα της παγκόσμιας οικονομίας.
- Το Τέταρτο Μέρος, με τίτλο «Μακροοικονομικά θέματα και εφαρμογές», πραγματεύεται τα σύγχρονα θέματα της χρηματοπιστωτικής αστάθειας, της ανισότητας, της Μεγάλης Ύφεσης του 2008 και των συνεπειών της, του χρέους και των ελλειμμάτων, της οικονομικής ανάπτυξης και του περιβάλλοντος. Ενώ τα δύο πρώτα κεφάλαια σε αυτό το μέρος είναι γραμμένα σε μεγάλο βαθμό από τη σκοπιά των ΗΠΑ, στο δεύτερο τμήμα διευρύνεται η οπτική προκειμένου να διερευνηθούν τρέχοντα παγκόσμια θέματα φτώχειας και ανισότητας, οικονομικής ανάπτυξης, ανθρώπινης ανάπτυξης και παγκόσμιων περιβαλλοντικών προκλήσεων.

Προκειμένου η έμφαση να δοθεί στην εξέταση των θεμάτων «στο πλαίσιο τους», οι επίσημες οδηγίες για τις τεχνικές αλγεβρικής μοντελοποίησης περιλαμβάνονται γενικά σε προαιρετικά παραρτήματα των κεφαλαίων. Επίσης, παρότι το βιβλίο συνοψίζει τα βασικά στοιχεία της προσφοράς και της ζήτησης και περιλαμβάνει τη «νεοκλασική» μακροοικονομική στις θεωρίες που εξετάζει, αφιερώνει λιγότερες σελίδες στην έννοια των αποτελεσματικών αγορών σε σχέση με άλλα βιβλία και οπωσδήποτε λιγότερες από πρόσφατα βιβλία που έχουν υιοθετήσει μια ιδιαίτερως «νεοκλασική» τοποθέτηση. Υιοθετώντας αυτή την προσέγγιση, ακολουθήσαμε το παράδειγμα διακεκριμένων ερευνητών στον τομέα, οι οποίοι υποστηρίζουν πειστικά ότι τα «μικροοικονομικά θεμέλια» στη βάση της υπόθεσης του τέλει ανταγωνισμού έχουν περιορισμένη χρησιμότητα για την επεξήγηση των μακροοικονομικών δεδομένων. Με την προσέγγιση αυτή αποφεύγονται επαναλήψεις, οι οποίες είναι ιδιαίτερα συνήθεις στα εισαγωγικά μαθήματα τόσο της μικροοικονομικής όσο και της μακροοικονομικής.

ΤΙ ΚΑΝΕΙ ΤΟ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΒΙΒΛΙΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟ ΑΠΟ ΑΛΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ;

Το παρόν βιβλίο πραγματεύεται τα παραδοσιακά θέματα που περιλαμβάνονται στα περισσότερα κείμενα μακροοικονομικής, αλλά τα αντιμετωπίζει από μια ευρύτερη, πιο ολιστική, σκοπιά. Η ακόλουθη σύνοψη κεφάλαιο-κεφάλαιο δείχνει πώς το βιβλίο αυτό καταφέρνει να είναι και «αρκετά όμοιο», ώστε να ταιριάζει σε ένα τυπικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα, και «αρκετά διαφορετικό», ώστε να ανταποκρίνεται σε κοινά εκπεφρασμένες ανάγκες και σημεία δυσαρέσκειας.

- Στο Κεφάλαιο 0, «Μακροοικονομική και ευημερία», παρουσιάζονται γραφικές αναπαραστάσεις δεδομένων για 20 μεταβλητές, οι οποίες δείχνουν πού βρίσκονται οι Ηνωμένες Πολιτείες ανάμεσα σε 10 με 13 άλλες χώρες ανά περίπτωση. Ο σχετικός ιστότοπος www.gdae.org/macro επιτρέπει στους αναγνώστες να βλέπουν τις ίδιες μεταβλητές, σε σειρά κατάταξης, για όλες τις χώρες του κόσμου για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα. Το καινοτόμο αυτό κεφάλαιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί με πολλούς τρόπους, μεταξύ άλλων ως εισαγωγή σε μεταγενέστερα θέματα, ως αναφορά προς χρήση σε επόμενα κεφάλαια ή ως υλικό προς αξιοποίηση για τον σχεδιασμό ερευνητικών εργασιών.
- Το Κεφάλαιο 1, «Η οικονομική δραστηριότητα στο πλαίσιο της», παρέχει έναν βασικό οδικό χάρτη που παρουσιάζει τις βασικές έννοιες της μακροοικονομικής θεωρίας στο ιστορικό τους πλαίσιο. Ως στόχοι της μακροοικονομικής προσδιορίζονται (1) η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, (2) η σταθερότητα και ασφάλεια και (3) η οικονομική, κοινωνική και οικολογική βιωσιμότητα. Επομένως, η αύξηση του ΑΕΠ από μόνη της μπορεί να συμβάλλει ή να μη συμβάλλει στον γενικό σκοπό της ανθρώπινης ευημερίας, ανάλογα με το κατά πόσο προάγει τους απώτατους αυτούς στόχους.
- Το Κεφάλαιο 2, «Χρήσιμα εργαλεία και έννοιες», αποτελεί μια εισαγωγή στις συμβατικές έννοιες των οικονομικών μοντέλων, της αποτελεσματικότητας, της σπανιότητας, του κόστους ευκαιρίας και της καμπύλης παραγωγικών δυνατοτήτων. Περιλαμβάνει επίσης μια επισκόπηση των τεχνικών γραφικής αναπαράστασης. Εκτός του συνηθισμένου οικονομικού διαγράμματος «κυκλικής ροής», το κεφάλαιο παρουσιάζει ένα μοντέλο της οικονομικής δραστηριότητας όπως αυτή εντάσσεται στο κοινωνικό και το φυσικό της πλαίσιο, ενώ συσχετίζει την προσέγγιση

γιση αυτή με θέματα που απασχολούν τη μακροοικονομική. Η οικονομική δραστηριότητα διακρίνεται σε τρεις «σφαίρες»: τη σφαίρα των επιχειρήσεων, τη σφαίρα του δημόσιου συμφέροντος και την «κεντρική» σφαίρα ή σφαίρα των νοικοκυριών και της κοινότητας.

- Στο Κεφάλαιο 3, «Τι κάνουν οι οικονομίες», γίνεται μια σύντομη ανάλυση των τεσσάρων θεμελιωδών οικονομικών δραστηριοτήτων. Αυτές είναι η παραγωγή, η διανομή, η κατανάλωση, καθώς και η δραστηριότητας της «διαχείρισης πόρων», για να δοθεί έμφαση στη σημασία της διατήρησης των αποθεμάτων κεφαλαίου, περιλαμβανομένων των αποθεμάτων φυσικού (ή περιβαλλοντικού) κεφαλαίου. Σε αυτό το κεφάλαιο, στα αρχικά μέρη του βιβλίου, έχουμε ενσωματώσει επίσης και την εξέταση του σημαντικού ζητήματος της κατανομής του εισοδήματος και του πλούτου. Καθώς εξετάζουμε τη λειτουργία των συστημάτων αγοράς, εισάγουμε τις έννοιες των εξωτερικών επακολούθων, των δημόσιων αγαθών, της ισχύος στην αγορά, του κόστους συναλλαγής, της πληροφόρησης και των προσδοκιών, καθώς και της μέριμνας για τις ανθρώπινες ανάγκες και την ισότητα. Η εισαγωγή των θεμάτων αυτών στα πρώτα στάδια του βιβλίου μάς επιτρέπει να δείξουμε γιατί οι αγορές, παρότι χρήσιμες, δεν επαρκούν από μόνες τους για την οργάνωση της οικονομικής ζωής στην υπηρεσία της ευημερίας.
- Το Κεφάλαιο 4, «Προσφορά και ζήτηση», περιέχει μια σύντομη αλλά σαφή παρουσίαση της παραδοσιακής ανάλυσης των καμπυλών προσφοράς και ζήτησης, περιλαμβανομένης της εξέτασης της κλίσης των καμπυλών, των παραγόντων που μετατοπίζουν τις καμπύλες, της ισορροπίας και της προσαρμογής της αγοράς, καθώς και μιας απλής εξέτασης της έννοιας της ελαστικότητας. Η προσέγγισή μας διαμέσου του ευρύτερου πλαισίου, ωστόσο, οδηγεί σε ορισμένες μικρές μεταβολές στην παρουσίαση. Πρώτον, το μοντέλο παρουσιάζεται ρητά ως πείραμα σκέψης –ένα ανθρώπινα κατασκευασμένο αναλυτικό εργαλείο που ίσως μας βοηθά να αποκτήσουμε μια εικόνα– και όχι ως ένα σύνολο «νόμων» για τον «τρόπο με τον οποίο λειτουργεί ο κόσμος». Δεύτερον, η εξέταση περιπτώσεων μεταβολών των τιμών που είναι είτε υπερβολικά αργές (δηλαδή «άκαμπτη») είτε υπερβολικά ρευστές (π.χ. στην περίπτωση της κερδοσκοπίας στις χρηματοπιστωτικές αγορές) οδηγεί τους φοιτητές στο να συνειδητοποιήσουν ότι οι προσαρμογές της αγοράς στον πραγματικό κόσμο ίσως να μην είναι ούτε τόσο ομαλές ούτε τόσο επωφελείς για τη μεγιστοποίηση της ευημερίας όσο συχνά φαίνεται να υπαγορεύει το μοντέλο.
- Το Κεφάλαιο 5, «Μακροοικονομικές μετρήσεις: Η τρέχουσα προσέγγιση», περιλαμβάνει μια αρκετά συμβατική εισαγωγή στην τήρηση λογαριασμών εθνικού εισοδήματος, αλλά υπογραμμίζει ότι οι λογαριασμοί έχουν σχεδιαστεί για συγκεκριμένους σκοπούς, με συμβάσεις οι οποίες αντανakλούν συγκεκριμένες υποθέσεις ή επιλογές. Στο κεφάλαιο επισημαίνεται ότι η παραγωγή και η επένδυση που λαμβάνουν χώρα στα νοικοκυριά και τον θεσμικό τομέα, όπως και στον κρατικό τομέα, έχουν υποτιμηθεί ιστορικά στους εθνικούς λογαριασμούς.
- Στο Κεφάλαιο 6, «Μακροοικονομικές μετρήσεις: Περιβαλλοντικές και κοινωνικές διαστάσεις», επιχειρείται μια διεξοδική εισαγωγή στις εναλλακτικές μεθόδους μέτρησης των οικονομικών επιδόσεων, περιλαμβανομένων του Δείκτη Γνήσιας Προόδου, του Δείκτη Καλύτερης Ζωής, του Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης και άλλων τρεχουσών μεθόδων για την εκτίμηση του επιπέδου ευημερίας. Περιλαμβάνει την εξέταση θεμάτων σχετικών με την αποτίμηση των περιβαλλοντικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών των νοικοκυριών, καθώς και των δορυφορικών λογαριασμών για το περιβάλλον και την οικιακή παραγωγή.
- Το Κεφάλαιο 7, «Η δομή της οικονομίας των ΗΠΑ», περιγράφει ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της παραγωγής και της απασχόλησης στην οικονομία των ΗΠΑ, κάνοντας τη διάκριση ανάμεσα στον πρωτογενή, τον δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα. Η παρουσίαση αυτή παρέχει το πλαίσιο για την εξέταση διάφορων οικονομικών ζητημάτων συζήτησης, όπως είναι η απώλεια θέσεων εργασίας στη μεταποίηση, το αυξανόμενο κόστος της υγειονομικής περίθαλψης, καθώς και το τι σημαίνει η τάση προς διαρκή διεύρυνση του τομέα των υπηρεσιών, αλλά και της χρηματιστικοποίησης της οικονομίας.
- Το Κεφάλαιο 8, «Απασχόληση, ανεργία και μισθοί», εξετάζει βασικά μακροοικονομικά ζητήματα σχετικά με την εργασία, όπως είναι ο ορισμός του ποσοστού ανεργίας, οι διαφορετικοί τύποι ανεργίας και οι θεωρίες σχετικά με τις αιτίες της ανεργίας. Επιπρόσθετα, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στους θεσμούς της αγοράς εργασίας και στις εναλλακτικές θεωρίες για τις αγορές εργασίας. Το κεφάλαιο πραγματεύεται τις μεταβολές στα μερίδια συμμετοχής στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, το ζήτημα της «ευελιξίας» στην αγορά εργασίας, τις πηγές της διαφοροποίησης και της ανισότητας των μισθών, καθώς και την επίδραση της τεχνολογικής προόδου στη δομή της απασχόλησης.

- Το Κεφάλαιο 9, «Συνολική Ζήτηση και οικονομικές διακυμάνσεις», κάνει μια εισαγωγή στην ανάλυση των οικονομικών κύκλων, παρουσιάζει την κλασική θεωρία της ισορροπίας αποταμίευσης-επένδυσης μέσω της αγοράς κεφαλαίων προς δανεισμό και αναπτύσσει την κενυσιανή ανάλυση συνολικής ζήτησης με τη μορφή του παραδοσιακού διαγράμματος «κενυσιανού σταυρού». Όσον αφορά την προσέγγισή μας εντός του ευρύτερου πλαισίου, δίνεται έμφαση στην πιθανότητα της αστάθειας και της ανεργίας, αντί της επικέντρωσης πρώτα και κύρια στην προσαρμογή στην πλήρη απασχόληση.
- Στο Κεφάλαιο 10, με τίτλο «Δημοσιονομική πολιτική», η τυπική ανάλυση της δημοσιονομικής πολιτικής εξισορροπείται με δεδομένα και παραδείγματα από τον πραγματικό κόσμο. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της δημοσιονομικής πολιτικής παρουσιάζεται με αρκετά απλούς όρους, με την αλγεβρική αντιμετώπιση των πιο σύνθετων πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων να παραπέμπεται στα παραρτήματα. Παρότι η βασική ανάλυση που παρουσιάζεται στο κεφάλαιο ακολουθεί το κενυσιανό μοντέλο, στο κείμενο εξετάζονται επίσης κλασικές οπτικές και οπτικές από την πλευρά της προσφοράς, καθώς και ζητήματα παραγκωνισμού και προσέλκυσης της επενδυτικής δραστηριότητας. Η ενότητα σχετικά με τους προϋπολογισμούς και τα ελλείμματα προορίζεται να παρέχει στους φοιτητές μια βασική κατανόηση –η οποία επεκτείνεται περαιτέρω στο Κεφάλαιο 16– των ελλειμμάτων, του χρέους και του πώς αυτά επηρεάζουν την οικονομία. Γίνεται σαφής η διαφορά ανάμεσα στους αυτόματους σταθεροποιητές και στη διακριτική δημοσιονομική πολιτική, ενώ εξετάζονται οι πρόσφατες δημοσιονομικές πολιτικές.
- Στο Κεφάλαιο 11, «Χρήμα, τράπεζες και χρηματοδότηση», παρουσιάζονται τα βασικά στοιχεία σχετικά με το χρήμα και το τραπεζικό σύστημα, περιλαμβανομένων του πληθωρισμού, του αποπληθωρισμού, της ρευστότητας και των διάφορων νομισματικών δεικτών. Οι φοιτητές εισάγονται στους πίνακες ενεργητικού-παθητικού, στα διαφορετικά τραπεζικά ιδρύματα και στη διαδικασία της δημιουργίας χρήματος μέσω του τραπεζικού συστήματος κλασματικών αποθεματικών. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την εξέταση των μη τραπεζικών χρηματοπιστωτικών οργανισμών, της χρηματιστικοποίησης και των χρηματοπιστωτικών φουσκών.
- Το Κεφάλαιο 12, με τίτλο «Κεντρική Ομοσπονδιακή Τράπεζα και νομισματική πολιτική», επικεντρώνει στον ρόλο της Κεντρικής Ομοσπονδιακής Τράπεζας και στην εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής. Στο κεφάλαιο εξετάζουμε τη δομή της Κεντρικής Ομοσπονδιακής Τράπεζας, τις λειτουργίες της και τα εργαλεία νομισματικής πολιτικής που αξιοποιεί για τη δημιουργία χρήματος. Το κεφάλαιο μελετά τη νομισματική πολιτική στις Ηνωμένες Πολιτείες από το 2000 και μετά, με ιδιαίτερη έμφαση στον ρόλο της κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007-2008, καθώς και στον χαρακτήρα της νομισματικής απάντησης στην κρίση. Τα παραρτήματα ασχολούνται με την αγορά ομολόγων, τα πραγματικά και τα ονομαστικά επιτόκια, καθώς και τις θεωρίες για την προσφορά και ζήτηση χρήματος.
- Το Κεφάλαιο 13, «Συνολική προσφορά, συνολική ζήτηση και πληθωρισμός: Μια συνολική εξέταση», μελετά το δύσκολο πρόβλημα του πώς μπορεί να διδαχθεί η σχέση ανάμεσα στην παραγωγή και τον πληθωρισμό σε αρχάριους φοιτητές, με έναν τρόπο που να είναι απλός και ταυτόχρονα επιστημονικά έγκυρος και αξιόπιστος. Το μοντέλο που παρουσιάζεται στο συγκεκριμένο κεφάλαιο έχει πολλά χαρακτηριστικά που είναι οικεία στους διδάσκοντες. Αντίθετα, όμως, με τα μοντέλα συνολικής προσφοράς και ζήτησης που τοποθετούν τις τιμές στον κατακόρυφο άξονα, υπονοώντας μια στατική ισορροπία σε ένα ορισμένο επίπεδο τιμών, το συγκεκριμένο μοντέλο τοποθετεί στον κατακόρυφο άξονα τον πληθωρισμό, γεγονός που το κάνει καταλληλότερο για την εξέταση ιστορικών παραδειγμάτων, καθώς και σύγχρονων φαινομένων.* Αντί της επικέντρωσης στην παραγωγή μακροπρόθεσμης ισορροπίας πλήρους απασχόλησης, η έμφαση δίνεται στο πώς η μακροοικονομία προσαρμόζεται δυναμικά σε οικονομικά δεδομένα τα οποία είναι συχνά απρόβλεπτα (δεν παραλείπονται, ωστόσο, και οι προσεγγίσεις που είναι περισσότερο προσανατολισμένες στην κλασική θεωρία – εξετάζονται επίσης και αυτές στο κεφάλαιο και στο παράρτημα).

* Όσον αφορά τη θεωρητική θεμελίωση του μοντέλου μας, η καθοδική καμπύλη συνολικής ζήτησης βασίζεται στην καμπύλη ζήτησης που ανέπτυξε ο David Romer (στο "Keynesian Macroeconomics Without the LM Curve", *Journal of Economic Perspectives* 14:2 [2000]: 149-169) και έχουν υιοθετήσει και άλλοι συγγραφείς εισαγωγικών εγχειριδίων, όπως ο John B. Taylor (*Principles of Macroeconomics*. Houghton Mifflin, διάφορες εκδόσεις). Η τοξοειδής καμπύλη συνολικής προσφοράς βασίζεται στην ιδέα μιας καμπύλης Phillips που λαμβάνει υπόψη τις προσδοκίες και η οποία συσχετίζει τον πληθωρισμό με το παραγόμενο προϊόν. Η ιδέα μιας δυναμικά εξελισσόμενης οικονομίας, αντί μιας οικονομίας που κατευθύνεται πάντα προς ένα σημείο ισορροπίας στο οποίο εξασφαλίζεται πλήρης απασχόληση, αποτελεί μια προσέγγιση βασισμένη στη σκέψη του ίδιου του Keynes (και όχι των νεο-κενυσιανών), όπως εξηγείται στο παράρτημα του Κεφαλαίου 13.

- Στο Κεφάλαιο 14, «Η παγκόσμια οικονομία και πολιτική», προστίθεται στο σχήμα της κυκλικής ροής ο εξωτερικός τομέας, έτσι ώστε το σχήμα να περιλαμβάνει πλέον τις αποταμιεύσεις, τις επενδύσεις, τους φόρους, τις κρατικές δαπάνες, τις εξαγωγές και τις εισαγωγές. Το κεφάλαιο προσφέρει μια λεπτομερή εξέταση των παραγόντων που επηρεάζουν τις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Το Κεφάλαιο 14 αναδεικνύει ακόμα τη μακροοικονομική των ανοιχτών οικονομιών, αναλύοντας την αυξανόμενη σημασία των δεσμών μεταξύ της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής και της παγκόσμιας οικονομίας, ενώ, στο τέλος, περιγράφει τη λειτουργία των διεθνών χρηματοπιστωτικών οργανισμών.
- Το Κεφάλαιο 15, με τίτλο «Χρηματοπιστωτική αστάθεια και οικονομική ανισότητα», εφαρμόζει πολλές από τις ιδέες που εισήχθησαν στα προηγούμενα κεφάλαια προκειμένου να εξηγήσει ορισμένες από τις αιτίες και τις συνέπειες της χρηματοπιστωτικής κρίσης που οδήγησαν στη Μεγάλη Ύφεση του 2008, μεταξύ των οποίων την υπερβολική εξάρτηση από τις χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες και την αυξανόμενη ανισότητα. Στο κεφάλαιο παρουσιάζονται θεωρίες χρηματοπιστωτικής αστάθειας και εξετάζονται χρηματοοικονομικές μεταρρυθμίσεις που είναι απαραίτητες προκειμένου να αποφευχθούν τέτοιες κρίσεις στο μέλλον.
- Το Κεφάλαιο 16, «Ελλείμματα και χρέος», επικεντρώνει στις δημοσιονομικές συνέπειες των ελλειμμάτων και του χρέους, περιλαμβάνοντας θέματα σχετικά με το δίλημμα μεταξύ μέτρων τόνωσης της οικονομίας και λιτότητας, το εσωτερικό και το εξωτερικό χρέος, καθώς και το δημόσιο χρέος. Το κεφάλαιο κλείνει με μια αναφορά στις προβλέψεις για τα ελλείμματα και τις πολιτικές απαντήσεις, εξετάζοντας μεταξύ άλλων την πρόσφατη δημοσιονομική και φορολογική πολιτική.
- Στο Κεφάλαιο 17, «Πώς μεγαλώνουν και αναπτύσσονται οι οικονομίες», παρουσιάζονται βασικές έννοιες σχετικά με την οικονομική ανάπτυξη, όπως τα μοντέλα Rostow και Harrod-Domar, που δίνουν έμφαση στη σημασία των επενδύσεων σε τεχνητό κεφάλαιο. Το κεφάλαιο εστιάζει επίσης στις ευρύτερες έννοιες της ανάπτυξης και παρέχει παραδείγματα για το πώς μπορεί η επένδυση σε άλλους τύπους κεφαλαίου –π.χ. στο ανθρώπινο ή το φυσικό κεφάλαιο– να είναι εξίσου, αν όχι και περισσότερο, σημαντική. Διερευνά επίσης λεπτομερώς το ερώτημα εάν οι λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες «προλαβαίνουν» τον εκβιομηχανισμένο κόσμο («σύγκλιση») ή μένουν πίσω. Οι διαφορές ανάμεσα στις χώρες είναι κεντρικό ζήτημα· το κεφάλαιο υπογραμμίζει ότι μια «προκρούστεια» προσέγγιση της οικονομικής ανάπτυξης που δίνει προτεραιότητα στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις –όπως αυτή που ενσαρκώνεται στη Συναίνεση της Ουάσινγκτον– έχει οδηγήσει σε απογοητευτικά αποτελέσματα και ότι χρειάζονται διαφορετικές προσεγγίσεις για την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.
- Το Κεφάλαιο 18, «Ανάπτυξη και βιωσιμότητα στον 21ο αιώνα», πραγματεύεται τις παγκόσμιες οικολογικές προκλήσεις, περιλαμβάνοντας και μια ενότητα σχετικά με την παγκόσμια κλιματική αλλαγή. Παρότι περιλαμβάνει συμβατικές θεωρίες, όπως η περιβαλλοντική καμπύλη Kuznets, εγείρει σοβαρές αντιρρήσεις στην πεποίθηση ότι η οικονομική ανάπτυξη και οι αγορές μπορούν να επιλύσουν από μόνες τους τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα αυτού του αιώνα. Τέλος, στο κεφάλαιο παρουσιάζονται ιδέες για εναλλακτικές προσεγγίσεις, περιλαμβανομένου του «πράσινου κεύσινανισμού» και των στρατηγικών βιώσιμης απασχόλησης.

ΕΙΔΙΚΑ ΧΑΡΑΚΗΡΙΣΤΙΚΑ

- Κάθε κεφάλαιο του βιβλίου περιλαμβάνει διαγράμματα σχεδιασμένα για την υποβοήθηση της μάθησης των φοιτητών.
- Οι *όροι-κλειδιά* επισημαίνονται με έντονους χαρακτήρες μέσα στο κείμενο και οι σημαντικές έννοιες και ορισμοί διαχωρίζονται από το κυρίως κείμενο για ευκολότερη κατανόηση και ανακεφαλαίωση.
- Τα *Ερωτήματα προς συζήτηση* στο τέλος κάθε ενότητας ενθαρρύνουν την άμεση ανασκόπηση όσων διαβάστηκαν και συσχετίζουν το υλικό με τις εμπειρίες των ίδιων των φοιτητών. Η συχνή εμφάνιση τέτοιων ερωτημάτων μέσα σε κάθε κεφάλαιο βοηθά τους φοιτητές να συνοψίζουν διαχειρίσιμα τμήματα του υλικού, διευκολύνοντας έτσι την κατανόηση. Τα ερωτήματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για συμμετοχικές ασκήσεις που απευθύνονται στο σύνολο της τάξης ή για συζητήσεις σε μικρές ομάδες.
- Οι *Ερωτήσεις ανακεφαλαίωσης* στο τέλος κάθε κεφαλαίου αποσκοπούν στο να ενθαρρύνουν τους φοιτητές να κάνουν τη δική τους σύνοψη εννοιών. Χρησιμεύουν επίσης ως χρήσιμοι οδηγοί για τη σημασία των διάφορων στοιχείων.

- Οι *Ασκήσεις* στο τέλος κάθε κεφαλαίου ενθαρρύνουν τους φοιτητές να εργαστούν με το υλικό και να το εφαρμόσουν, αποκτώντας έτσι μεγαλύτερη επιδεξιότητα στις έννοιες, στα μοντέλα και στις τεχνικές διερεύνησης.
- Σε διάφορα σημεία των κεφαλαίων, το υλικό γίνεται πιο άμεσο με τη βοήθεια πλαισίων που μεταφέρουν εικόνες από τον πραγματικό κόσμο, αντλώντας στοιχεία από μια πληθώρα πηγών σχετικά με τις εφαρμογές των οικονομικών εννοιών και τις πρόσφατες μακροοικονομικές εξελίξεις.
- Προκειμένου να είναι τα κεφάλαια όσο το δυνατόν περισσότερο άμεσα και προσιτά, ένα τμήμα του πιο τυπικού και τεχνικού υλικού (το οποίο είναι κατάλληλο προς συμπίληψη σε ορισμένα αλλά όχι σε όλα τα σχέδια μαθήματος) επεξηγείται προσεκτικά και συγκεκριμένα σε παραρτήματα μετά το τέλος των κεφαλαίων.
- Όλοι οι όροι-κλειδιά, οι ορισμοί τους και ο αριθμός του κεφαλαίου στο οποίο πρωτοεμφανίζεται και ορίζεται ο καθένας περιλαμβάνονται στο γλωσσάρι στο τέλος του βιβλίου.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Το συμπληρωματικό πακέτο του βιβλίου περιλαμβάνει ένα *Εγχειρίδιο διδασκαλίας* και μια *Τράπεζα Θεμάτων*. Για να έχετε ηλεκτρονική πρόσβαση σε αυτά, μπορείτε να στείλετε αίτημα μέσω e-mail στο dae@tufts.edu, με τις απαραίτητες πληροφορίες για την επιβεβαίωση της ιδιότητας του διδάσκοντα.

Το *Εγχειρίδιο διδασκαλίας* περιλαμβάνει ένα εισαγωγικό σημείωμα για κάθε κεφάλαιο, καθώς και τις απαντήσεις σε όλες τις ερωτήσεις ανακεφαλαίωσης και τις ασκήσεις στο τέλος των κεφαλαίων. Επιπλέον, η ενότητα «Σημειώσεις επί των Ερωτημάτων προς συζήτηση» περιέχει όχι μόνο τις προτεινόμενες απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά, αλλά και ιδέες για το πώς θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν τα ερωτήματα στην τάξη. Οι ενότητες με τίτλο «Διαδικτυακές πηγές» και «Προεκτάσεις» παρέχουν συμπληρωματικό υλικό και συνδέσεις με άλλα αποσπάσματα του βιβλίου ή με άλλα συγγράμματα, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον εμπλουτισμό των διαλέξεων και της συζήτησης.

Η *Τράπεζα Θεμάτων* περιλαμβάνει ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και σωστού/λάθους για κάθε κεφάλαιο. Υποδεικνύεται η σωστή απάντηση σε κάθε ερώτηση.

Στη σελίδα www.gdae.org/macro υπάρχουν διαθέσιμες για δωρεάν λήψη διαφάνειες PowerPoint με διαγράμματα και πίνακες από το κείμενο, καθώς και ένας *Οδηγός Μελέτης για Φοιτητές*, ο οποίος προσφέρει στους σπουδαστές τη δυνατότητα ανακεφαλαίωσης και εξάσκησης στις βασικές έννοιες.

ΠΩΣ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΕΤΕ ΤΟ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΒΙΒΛΙΟ

Η ανατροφοδότηση που έχουμε λάβει από τους διδάσκοντες που χρησιμοποίησαν τις πρώτες δύο αγγλικές εκδόσεις αυτού του βιβλίου υπήρξε ενθουσιώδης και μας χαροποιεί. Διαπιστώσαμε ότι το βιβλίο είναι κατάλληλο για μια ποικιλία μαθημάτων με μια ποικιλία προσεγγίσεων, και θα θέλαμε να μοιραστούμε ορισμένες από τις προτάσεις των διδασκόντων αυτών για την προσαρμογή του βιβλίου στις διαφορετικές ανάγκες των μαθημάτων.

Στις σελίδες xxxi-xxxiv, θα βρείτε αρκετά διαφορετικά πιθανά σχέδια μαθημάτων, τα οποία δίνουν έμφαση σε διαφορετικούς παράγοντες (για παράδειγμα σε οικολογικές, παγκόσμιες ή διαρθρωτικές παραμέτρους ή στην ανθρώπινη ανάπτυξη).

Ελπίζουμε ότι αυτό θα σας βοηθήσει να σχεδιάσετε το μάθημα που ταιριάζει καλύτερα στις ανάγκες των διδασκόντων και των σπουδαστών.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Η δεύτερη αμερικανική έκδοση του βιβλίου δημοσιεύτηκε το 2014· πολλά συνέβησαν στον κόσμο έκτοτε – και πολλά φαινόμενα του πραγματικού κόσμου μεταφράστηκαν σε νέους τρόπους κατανόησης και διδασκαλίας της μακροοικονομικής. Εκτός της επικαιροποίησης των δεδομένων στο κείμενο, στους πίνακες, στα διαγράμματα και στα πλαίσια, η παρούσα έκδοση της *Μακροοικονομικής στο πλαίσιο της* έχει υποστεί εκτεταμένη αναθεώρηση και ανανέωση ώστε να ανταποκρίνεται στις νέες μακροοικονομικές εξελίξεις.

Στο Πρώτο Μέρος, το Κεφάλαιο 0 διατηρεί τα ίδια καινοτόμα δεδομένα, όλα ενημερωμένα, με την προσθήκη ενός διαγράμματος που δείχνει την κατανομή της εξωτερικής βοήθειας ανά χώρα-αποδέκτη. Το Κεφάλαιο 1 έχει παραμείνει σε μεγάλο βαθμό αμετάβλητο, αλλά επικεντρώνει περισσότερο σε θέματα όπως η ανισότητα και ο ρόλος του κράτους, εγκαινιάζοντας μια αφήγηση που θα συνεχιστεί σε διάφορα σημεία του βιβλίου. Στα Κεφάλαια 2 και 3, οι θέσεις της εξέτασης των σφαιρών της οικονομικής δραστηριότητας και του ρόλου των αγορών έχουν αντιστραφεί, τοποθετώντας την ευρύτερη εξέταση της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας στο Κεφάλαιο 2, με ένα διάγραμμα «κυκλικής ροής» που εντάσσει την οικονομία στο πλαίσιο των κοινωνικών και οικολογικών συστημάτων, ενώ η εισαγωγή στους θεσμούς της αγοράς γίνεται στο Κεφάλαιο 3, αμέσως πριν από την πιο λεπτομερή ανάλυση της προσφοράς και της ζήτησης στο Κεφάλαιο 4. Στο Δεύτερο Μέρος, τα Βασικά στοιχεία μακροοικονομικής, το Κεφάλαιο 5 σχετικά με τη βασική ανάλυση εθνικού εισοδήματος παραμένει σε μεγάλο βαθμό αμετάβλητο, ενώ το Κεφάλαιο 6 για τις εναλλακτικές προσεγγίσεις περιλαμβάνει μια επικαιροποιημένη εξέταση του Δείκτη Γνήσιας Προόδου, την αποτίμηση της μη αμειβόμενης εργασίας και του περιβάλλοντος, καθώς και τα μέτρα του Πράσινου ΑΕΠ.

Τα Κεφάλαια 7 και 8 για τη διάρθρωση της οικονομίας των ΗΠΑ και την αγορά εργασίας έχουν επικαιροποιηθεί πλήρως, διατηρώντας ωστόσο την ίδια βασική δομή. Στο Τρίτο Μέρος, σχετικά με τη μακροοικονομική θεωρία και πολιτική, το Κεφάλαιο 9 εισάγει πλέον τον όρο «συνολική δαπάνη» για την κατασκευή του κεντρικού μοντέλου, με μια επεξήγηση που θα ξανασυναντήσουμε στον ευρύτερο όρο «συνολική ζήτηση», όταν μελετήσουμε το θέμα των μεταβολών των τιμών και του πληθωρισμού στο Κεφάλαιο 13. Τα πλαίσια στο Κεφάλαιο 9 έχουν επικαιροποιηθεί ώστε να περιλαμβάνουν τις πρόσφατες οικονομικές εξελίξεις σε θέματα ανάπτυξης και επενδύσεων. Παρομοίως, στο Κεφάλαιο 10 η εξέταση της δημοσιονομικής πολιτικής έχει επικαιροποιηθεί προκειμένου να περιλάβει πιο πρόσφατες εξελίξεις, όπως οι περικοπές φόρων του Trump. Τα Κεφάλαια 11 και 12, σχετικά με το χρήμα και τη νομισματική πολιτική, δίνουν περισσότερη έμφαση στο πιστωτικό χρήμα και στην εξέταση των μεταβολών της πολιτικής της Ομοσπονδιακής Κεντρικής Τράπεζας κάτω από την ηγεσία των προέδρων Yellen και Powell. Στο Κεφάλαιο 14, για τη συνολική προσφορά, τη συνολική ζήτηση και τον πληθωρισμό, έχει προστεθεί μια ενότητα σχετικά με τις καμπύλες συνολικής προσφοράς η οποία αντανακλά την εμπειρία του αποπληθωρισμού, εξετάζοντας περισσότερο τις ευρωπαϊκές εμπειρίες, καθώς και τις μεταβαλλόμενες πολιτικές στις ΗΠΑ στο πλαίσιο μιας οικονομίας σε ανάκαμψη. Κατά παρόμοιο τρόπο, το Κεφάλαιο 14 πραγματεύεται με επικαιροποιημένο τρόπο τη μακροοικονομική των ανοιχτών οικονομικών, περιλαμβάνοντας μια προσεκτική ματιά στην κρίση της ευρωζώνης και στις εμπορικές και επενδυτικές ροές μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας. Στο Τέταρτο Μέρος σχετικά με τα μακροοικονομικά θέματα και τις εφαρμογές, η εστίαση του Κεφαλαίου 15 μεταβάλλεται, θίγοντας ζητήματα χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και οικονομικής ανισότητας. Προστίθεται η αναφορά της θεωρίας του Minsky για τις χρηματοπιστωτικές κρίσεις, η οποία αντιπαρατίθεται στην υπόθεση των αποτελεσματικών αγορών. Νέα στοιχεία, μεταξύ άλλων μελέτες του Piketty και του Saez, χρησιμοποιούνται για την ανάδειξη θεμάτων σχετικά με τις αιτίες και τις συνέπειες της ανισότητας, καθώς και τη μεταβαλλόμενη κατανομή των οικονομικών οφελών ανάμεσα στους εισοδηματικούς τομείς. Το Κεφάλαιο 16 περιλαμβάνει ενημερωμένα στοιχεία και δεδομένα σχετικά με τα ελλείμματα και το χρέος, περιλαμβανομένων δύο νέων πλαισίων σχετικά με την κοινωνική ασφάλιση και τις συνέπειες των φορολογικών περικοπών του 2017, καθώς και μια νέα ενότητα σχετικά με τα «δίδυμα ελλείμματα» (δημοσιονομικό και εμπορικό). Το Κεφάλαιο 17 περιλαμβάνει περισσότερο υλικό σχετικά με τη θεωρία της εξάρτησης, την παγκόσμια ανισότητα και τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης. Το τελευταίο κεφάλαιο, σχετικά με την ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα στον 21ο αιώνα, περιλαμβάνει μια εκτενέστερη εξέταση των θεωριών της βιωσιμότητας, της ανάλυσης του οικολογικού αποτυπώματος και των πρόσφατων εξελίξεων σε περιβαλλοντικά θέματα στο μακροεπίπεδο, όπως είναι η κλιματική αλλαγή. Παρουσιάζει μια επικαιροποιημένη ανάλυση των σεναρίων της πράσινης οικονομίας και των οικονομικών κινήτρων για βιωσιμότητα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η συγγραφή του βιβλίου πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα του Ινστιτούτου Παγκόσμιας Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος (Global Development and Environment Institute – GDAE), ερευνητικού ινστιτούτου του Πανεπιστημίου Tufts, το οποίο χρηματοδότησε όλους όσοι συνεισέφεραν στην παρούσα έκδοση.

Ο Dr. James Devine του Πανεπιστημίου Loyola Marymount του Los Άντζελες συνέβαλε στα κεφάλαια σχετικά με τη μακροοικονομική μοντελοποίηση· ο Ben Beachy συνεισέφερε στο Κεφάλαιο 15 για τη χρηματοπιστωτική κρίση· και ο Nathan Perry του Πανεπιστημίου Colorado Mesa συνεισέφερε στο Κεφάλαιο 16 σχετικά με τα ελλείμματα και το χρέος.

Ευχαριστούμε μια σειρά διδάσκοντες οι οποίοι με εξαιρετική γενναιοδωρία προσέφεραν λεπτομερή σχόλια στις προηγούμενες εκδόσεις, μεταξύ άλλων τους: Alison Butler του Πανεπιστημίου Willamette· Gaiy Flomenhoft του Πανεπιστημίου του Βερμόντ Vermont· Robin King του Πανεπιστημίου Georgetown· Dennis Leyden του Πανεπιστημίου της Βόρειας Καρολίνας, Greenville· Valerie Luzadis του SUNY-ESF, Syracuse· Eric Nilsson του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας, San Bernardino· Chiara Piovani του Πανεπιστημίου της Γιούτα· Rebecca Smith του Πανεπιστημίου του Μισισιπή· Saranna Thornton του Hampden-Sydney College· Marjolein van der Veen του Bellevue Community College· και Thomas White του Assumption College.

Η βασική υποστηρικτική δουλειά για τα ερευνητικά δεδομένα και τη διαμόρφωση του κειμένου, περιλαμβανομένης της ανάλυσης δεδομένων για το Κεφάλαιο 0, συντονίστηκε από τους Mitchell Stallman και Max Schmulowitz. Ευχαριστούμε επίσης το προσωπικό του εκδοτικού οίκου Routledge, για τον ενθουσιασμό και την επιμελή δουλειά τους για τη δημοσίευση του βιβλίου.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Το πλαίσιο της οικονομικής ανάλυσης

Ο

Μακροοικονομική και ευημερία

Τι σκέφτεστε όταν ακούτε τη λέξη «οικονομικά»; Ίσως έννοιες όπως πληθωρισμός, ανεργία, ΑΕΠ (ακαθάριστο εγχώριο προϊόν), προσφορά και ζήτηση, χρήμα. Αυτές οι έννοιες είναι οπωσδήποτε σημαντικές για τη μελέτη των οικονομικών και γι' αυτό θα αφιερώσουμε μεγάλο μέρος του βιβλίου στην εξέταση αυτών των εννοιών.

Ωστόσο, ο σκοπός των οικονομικών είναι κάτι ευρύτερο από τις έννοιες αυτές. Όπως θα δούμε στο Κεφάλαιο 1, τα οικονομικά είναι *η μελέτη του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι διαχειρίζονται τους πόρους τους για την κάλυψη των αναγκών τους και την αύξηση της ευημερίας τους*. Ο όρος «ευημερία» μπορεί να σημαίνει διαφορετικά πράγματα για διαφορετικούς ανθρώπους. Παραδοσιακοί μακροοικονομικοί δείκτες, όπως η ανάπτυξη, ο πληθωρισμός, το χρήμα, οι επενδύσεις και η ανεργία, επηρεάζουν σαφώς το επίπεδο της ευημερίας. Αλλά το ίδιο κάνουν και η υγεία μας, η ποιότητα του περιβάλλοντός μας, ο ελεύθερος χρόνος μας, οι αντιλήψεις μας για το δίκαιο και τη δικαιοσύνη, καθώς και πολλοί άλλοι παράγοντες.

Εάν σκοπός των οικονομικών είναι η αύξηση της ευημερίας, τότε είναι χρήσιμο να έχει κανείς μια ιδέα για το σημερινό επίπεδο της ευημερίας – πού τα πάμε καλά και πού χρειαζόμαστε βελτίωση. Σε αυτό κεφάλαιο, παρουσιάζουμε μερικά από τα βασικότερα δεδομένα σχετικά με τους μακροοικονομικούς δείκτες και την ευημερία. Καθώς στο ανά χείρας βιβλίο μελετάμε τη μακροοικονομική (και όχι τη μικροοικονομική), μας απασχολούν συχνά διάφορα μεγέθη σε εθνικό επίπεδο. Το συγκεκριμένο κεφάλαιο παρέχει μια συνοπτική σύγκριση διάφορων χωρών ως προς τα διαφορετικά μεγέθη της μακροοικονομικής επίδοσης και της ευημερίας. Παρότι εδώ, όπως και στο μεγαλύτερο μέρος του υπόλοιπου βιβλίου, επικεντρώνουμε στις Ηνωμένες Πολιτείες, αναγνωρίζουμε τη σημασία της κάθε χώρας στο παγκόσμιο πλαίσιο. Για κάθε θέμα που θίγεται σε αυτό το κεφάλαιο, παρουσιάζουμε δεδομένα για τις Ηνωμένες Πολιτείες σε αντιπαραβολή με άλλες χώρες, έτσι ώστε να προσδιορίσουμε την οικονομία των ΗΠΑ διεθνώς. Χρησιμοποιούμε την ταξινόμηση της Παγκόσμιας Τράπεζας, η οποία κατηγοριοποιεί τις χώρες σε ομάδες υψηλού, μέσου και χαμηλού εισοδήματος με βάση το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα (ΑΕΕ).^{*} Εάν ενδιαφέρεστε για τις επιδόσεις συγκεκριμένων χωρών, τις οποίες δεν έχουμε συμπεριλάβει εδώ, μπορείτε να ανατρέξετε στους πίνακες στο: www.gdae.org/macro.

Τα θέματα που παρουσιάζονται εδώ αφορούν πολλά από τα θέματα που θα εξεταστούν λεπτομερέστερα στα επόμενα κεφάλαια. Ορισμένα από τα στοιχεία αυτού του κεφαλαίου μπορεί να σας εκπλήξουν. Μερικές φορές, τα αποτελέσματα της επεξεργασίας δεδομένων διαφέρουν από την κοινή αντίληψη και από όσα προβάλλουν τα ΜΜΕ. Όμως, προσπαθήσαμε να είμαστε όσο το δυνατόν πιο αντικειμενικοί, παρουσιάζοντας ένα ευρύ φάσμα δεδομένων από αξιόπιστες πηγές. Τα ακριβή δεδομένα είναι ουσιώδους σημασίας για κάθε τεκμηριωμένη συζήτηση σχετικά με το πώς μπορούμε να αυξήσουμε την ευημερία στην κοινότητά μας, στη χώρα μας και στον πλανήτη μας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Για κάθε μέγεθος το οποίο εξετάζουμε σε αυτό το κεφάλαιο παρέχουμε ένα ραβδοειδές διάγραμμα που απεικονίζει τα δεδομένα για μια σειρά από επιλεγμένες χώρες (επαναλαμβάνουμε ότι μπορεί κανείς να βρει πίνακες που περιλαμβάνουν τα διαθέσιμα δεδομένα για όλες τις χώρες στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.gdae.org/macro). Οι χώρες που εμφανίζονται εδώ έχουν επιλεγεί έτσι ώστε να περιλαμβάνεται το πλήρες εύρος των

^{*} Οι χώρες με κατά κεφαλήν ΑΕΕ το 2015 έως και 1.025 δολάρια ΗΠΑ χαρακτηρίζονται ως χαμηλού εισοδήματος. Οι χώρες με κατά κεφαλήν ΑΕΕ από 1.026 έως 4.035 δολάρια ΗΠΑ χαρακτηρίζονται ως χαμηλότερου μεσαίου εισοδήματος και εκείνες με κατά κεφαλήν ΑΕΕ από 4.036 έως και 12.475 δολάρια ΗΠΑ χαρακτηρίζονται ως άνω μέσου εισοδήματος. Οι χώρες με κατά κεφαλήν ΑΕΕ πάνω από 12.475 δολάρια ΗΠΑ χαρακτηρίζονται ως χώρες υψηλού εισοδήματος.

δεδομένων, με μια ιδιαίτερη έμφαση στις Ηνωμένες Πολιτείες (τα στοιχεία για τις ΗΠΑ επισημαίνονται πάντα με πιο σκούρα απόχρωση). Μεγάλες χώρες, όπως η Κίνα, η Ινδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, περιλαμβάνονται επίσης στα περισσότερα διαγράμματα. Επισημαίνεται η σειρά κατάταξης, με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα, περιλαμβανομένης της υψηλότερης και της χαμηλότερης τιμής για κάθε μεταβλητή. Παρότι υπάρχουν περισσότερες από 200 χώρες στον κόσμο, δεν υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα από όλες τις χώρες για κάθε μεταβλητή. Επομένως, ο αριθμός των χωρών που υπάρχουν στη σειρά κατάταξης διαφέρει για κάθε μεταβλητή. Για παράδειγμα, στο πρώτο μας διάγραμμα (κατά κεφαλήν ΑΕΠ), φαίνεται ότι η τελευταία χώρα στη σειρά κατάταξης είναι το νούμερο 181. Αυτό μάς δείχνει ότι αξιόπιστα διαθέσιμα δεδομένα για τη συγκεκριμένη μεταβλητή υπάρχουν για 181 από τις χώρες του κόσμου.

Η σειρά κατάταξης παρουσιάζεται με την «υψηλότερη» χώρα στην κορυφή και τη «χαμηλότερη» στο τέλος. Για παράδειγμα, παρουσιάζουμε διαγράμματα τα οποία δείχνουν το ποσοστό ανεργίας, το ποσοστό του πληθυσμού που ζει σε συνθήκες απόλυτης φτώχειας και τις κατά κεφαλήν εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Προφανώς, δεν είναι καλό για μια χώρα να κατατάσσεται πρώτη (στην υψηλότερη θέση) ως προς αυτές τις μεταβλητές.

Σε κάθε διάγραμμα, τα ονόματα των επιλεγμένων χωρών εμφανίζονται στα αριστερά. Η ράβδος στα δεξιά του ονόματος της χώρας δείχνει την τιμή της μεταβλητής για τη συγκεκριμένη χώρα, όπως διαβάσει κανείς από την αρχή της ράβδου και κατά μήκος του οριζώντιου άξονα. Για παράδειγμα, στο πρώτο διάγραμμα μπορούμε να δούμε ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι λίγο παρακάτω από 15.000 δολάρια ΗΠΑ στη Βραζιλία, λίγο παραπάνω από 50.000 δολάρια στις ΗΠΑ και σχεδόν 65.000 δολάρια στη Νορβηγία (εάν θέλετε να δείτε τις ακριβείς τιμές, μπορείτε να το ανατρέξετε στην ηλεκτρονική σελίδα του βιβλίου). Τέλος, στα δεξιά κάθε ράβδου αναγράφεται η σειρά κατάταξης της χώρας ως προς τη συγκεκριμένη μεταβλητή. Έτσι, η Νορβηγία είναι η έβδομη υψηλότερη χώρα ως προς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι η δέκατη υψηλότερη και η Κεντροαφρικανική Δημοκρατία έχει το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Στην ανάλυσή μας για κάθε διάγραμμα γενικά αναφέρουμε τόσο χώρες που βρίσκονται όσο και εκείνες που δεν βρίσκονται στο διάγραμμα που παρουσιάζουμε.

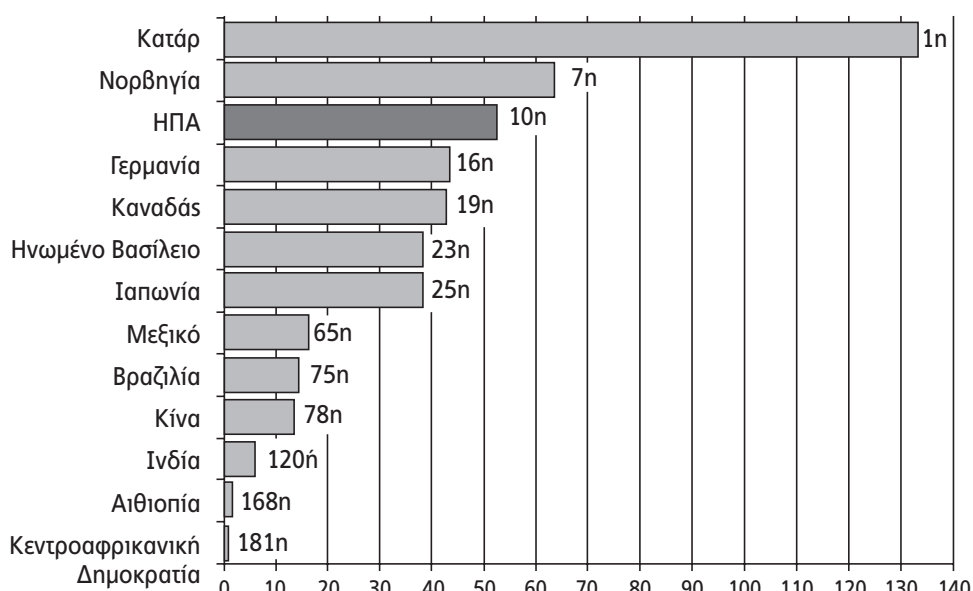
Ο κατάλογος των γραφημάτων που περιλαμβάνονται σε αυτό το κεφάλαιο είναι ο εξής:

1. Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (GDP per capita)
2. Πρόσφατος ρυθμός αύξησης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (recent growth rate of gdp per capita)
3. Καθαρή εθνική αποταμίευση (net national savings)
4. Κρατικό χρέος (government debt)
5. Παραγωγικότητα εργασίας (labor productivity)
6. Μέσος ετήσιος αριθμός ωρών εργασίας (average annual hours worked)
7. Ποσοστό ανεργίας (unemployment rate)
8. Πληθωρισμός (inflation)
9. Φόροι που εισπράχθηκαν από την κεντρική κυβέρνηση (taxes received by central government)
10. Εμπορικό ισοζύγιο (trade balance)
11. Εισοδηματική ανισότητα (income inequality)
12. Απόλυτη φτώχεια (absolute poverty)
13. Εξωτερική βοήθεια (δωρητές) [foreign aid (donors)]
14. Εξωτερική βοήθεια (αποδέκτες) [foreign aid (recipients)]
15. Χρήστες διαδικτύου (internet users)
16. Εκπαιδευτικές επιδόσεις (educational performance)
17. Προσδόκιμο επιβίωσης (life expectancy)
18. Υποκειμενική ευημερία (subjective well-being)
19. Κατά κεφαλήν εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (carbon dioxide emissions per capita)
20. Τοπική ποιότητα του αέρα (local air quality)

1. ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ

Τι είναι: Οι αφηγήσεις των ΜΜΕ για τις οικονομικές επιδόσεις αναφέρονται συχνά στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ). Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ μιας χώρας μετρά την ετήσια οικονομική παραγωγή κατ' άτομο, πράγμα που μας δίνει μια ιδέα για το μέσο βιοτικό επίπεδο στη χώρα. Παρότι το ΑΠΕ είναι ενδεχομένως το πιο διαδεδομένο μακροοικονομικό μέγεθος, δεν μετρά απαραίτητα το επίπεδο της ευημερίας. Εξετάζουμε τον τρόπο υπολογισμού του ΑΕΠ στο Κεφάλαιο 5 και τους περιορισμούς του, καθώς και τις εναλλακτικές προς αυτό στο Κεφάλαιο 6.

Τα στοιχεία: Οι Ηνωμένες Πολιτείες κατατάσσονται στη 10^η θέση, με κατά κεφαλήν ΑΕΠ περίπου 52.000 δολάρια ΗΠΑ. Το Κατάρ διαθέτει το μεγαλύτερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ του κόσμου, περίπου 133.000 δολάρια ΗΠΑ, με το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο να αποτελούν τον κυρίαρχο κλάδο της οικονομίας του.

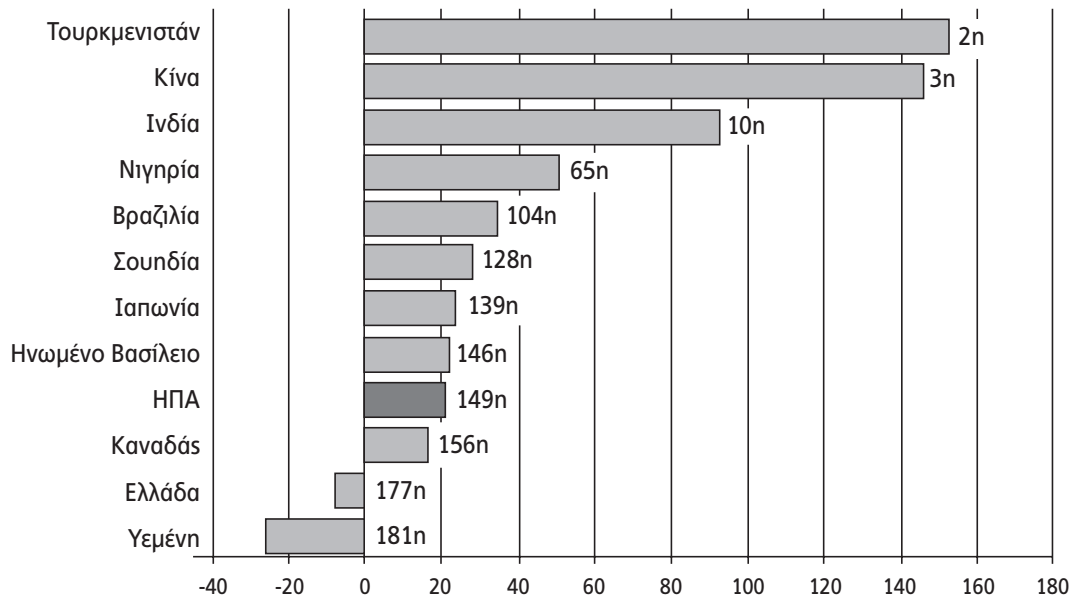
Σχήμα 0.1: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ, 2015 (σε χιλιάδες δολάρια)

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, βάση δεδομένων Παγκόσμιων Δεικτών Ανάπτυξης. Τα στοιχεία είναι προσαρμοσμένα στις διαφορές της αγοραστικής δύναμης μεταξύ των διάφορων χωρών (π.χ. ένα δολάριο στην Ινδία αγοράζει περισσότερα απ' ό,τι ένα δολάριο στις Ηνωμένες Πολιτείες).

2. ΠΡΟΣΦΑΤΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΑΥΞΗΣΗΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ

Τι είναι: Στη μακροοικονομική προσπαθούμε να εξηγήσουμε όχι μόνο το γιατί ορισμένες χώρες έχουν υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ, αλλά και το ποιες συνθήκες οδηγούν σε υψηλούς ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ. Στο συγκεκριμένο διάγραμμα, συγκρίνουμε τον προσαρμοσμένο στον πληθωρισμό ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ διάφορων χωρών κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 2006-2015. Εξετάζουμε τον τρόπο μέτρησης του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ στο Κεφάλαιο 5 και τις θεωρίες της αύξησης του ΑΕΠ στο Κεφάλαιο 17.

Τα στοιχεία: Μεταξύ του 2006 και του 2015, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αυξήθηκε απότομα σε ορισμένες χώρες, αργά σε άλλες, ενώ σε κάποιες άλλες κατέγραψε ακόμα και μείωση. Ο υψηλότερος ρυθμός αύξησης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (εξαιρώντας ορισμένες πολύ μικρές χώρες όπου επικρατούν ιδιαίτερες συνθήκες) καταγράφηκε στο Τουρκμενιστάν, κατά κύριο λόγο λόγω της ανάπτυξης στον κλάδο του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, ενώ υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης καταγράφηκαν και στην Κίνα, τη Μιανμάρ, την Αιθιοπία και την Ινδία. Ο υψηλότερος ρυθμός ανάπτυξης μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών καταγράφηκε στην Ιρλανδία, καθώς αυτή ανέκαμψε από μια σοβαρή ύφεση κατά την περίοδο 2007-2008. Οι χώρες με μείωση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ περιλαμβάνουν την Υεμένη, την Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Κουβέιτ, την Ελλάδα, το Μπρουνέι και τις Μπαχάμες.

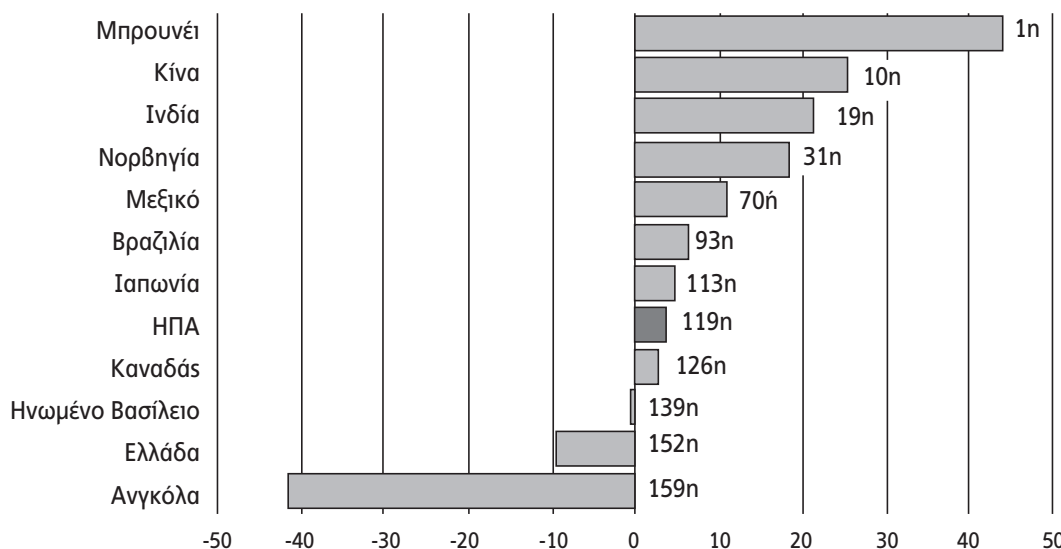
Σχήμα 0.2: Ρυθμός αύξησης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, 2006-2015 (%)

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, βάση δεδομένων Παγκόσμιων Δεικτών Ανάπτυξης. Τα στοιχεία είναι προσαρμοσμένα στις διαφορές της αγοραστικής δύναμης.

3. ΚΑΘΑΡΗ ΕΘΝΙΚΗ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ

Τι είναι: Το πόσο που αποταμιεύει και επενδύει μια χώρα θεωρείται σημαντικός παράγοντας για την εξήγηση των διαφορών στους ρυθμούς ανάπτυξης του ΑΕΠ. Παρουσιάζουμε εδώ δεδομένα σχετικά με τα ποσοστά καθαρής εθνικής αποταμίευσης τα οποία ισούνται με τη συνολική εθνική αποταμίευση μείον την απόσβεση παραγωγικού κεφαλαίου, όπως είναι τα εργοστάσια και ο μηχανολογικός εξοπλισμός. Ένα αρνητικό ποσοστό καθαρής εθνικής αποταμίευσης σημαίνει ότι η παραγωγική δυναμικότητα της συγκεκριμένης χώρας μειώνεται. Εξετάζουμε λεπτομερώς την αποταμίευση, τις επενδύσεις και την ανάπτυξη στο Κεφάλαιο 17.

Τα στοιχεία: Το 2015, το υψηλότερο ποσοστό καθαρής εθνικής αποταμίευσης το είχε το Μπρουνέι – ακόμα μια χώρα όπου το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο αποτελούν τους βασικούς πόρους της εθνικής οικονομίας. Άλλες χώρες με υψηλά ποσοστά εθνικής αποταμίευσης ήταν, μεταξύ άλλων, η Σιγκαπούρη, το Κατάρ, οι Φιλιππίνες και η Κίνα. Είκοσι μία χώρες (ανάμεσα σε αυτές για τις οποίες υπάρχουν στοιχεία), μεταξύ των οποίων το Ηνωμένο Βασίλειο, η Πορτογαλία και η Ελλάδα, είχαν αρνητική καθαρή εθνική αποταμίευση το 2015.

Σχήμα 0.3: Καθαρή εθνική αποταμίευση, 2015 (ως ποσοστό του ΑΕΕ)

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, βάση δεδομένων Παγκόσμιων Δεικτών Ανάπτυξης. Το ΑΕΕ είναι το Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα, ένα μέγεθος παρόμοιο με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, στο οποίο όμως περιλαμβάνονται και τα εισοδήματα από κατοίκους του εξωτερικού, ενώ εξαιρούνται τα εισοδήματα των ξένων υπηκόων εντός της χώρας. Το ΑΕΕ αναφέρεται ορισμένες φορές και ως Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα.

της τεχνολογικής αλλαγής και των κρατικών πολιτικών. Υπάρχει συζήτηση μεταξύ των οικονομολόγων για το ποιοι εξ αυτών των παραγόντων είναι οι πιο σημαντικοί. Υπάρχουν επίσης διαφορετικές απόψεις σχετικά με το ποιες πολιτικές είναι οι πιο κατάλληλες και δυνητικά οι πιο αποτελεσματικές για τη μείωση της ανισότητας και τη βελτίωση της κατάστασης για την πλειονότητα των ανθρώπων, οι οποίοι γνώρισαν μικρή μόνο αύξηση του εισοδήματός τους κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Δεν θα εισέλθουμε στις λεπτομέρειες αυτής της συζήτησης εδώ, αλλά θα επιστρέψουμε στο θέμα στο Κεφάλαιο 15.

Σε μεταγενέστερα κεφάλαια, θα εξετάσουμε τους κύριους παράγοντες που εξηγούν την αύξηση της ανισότητας. Για να δώσουμε μια πρώτη ιδέα – στις περισσότερες χώρες οι παράγοντες αυτοί είναι: η παγκοσμιοποίηση και το εμπόριο· η τεχνολογική αλλαγή· η εξασθένηση των εργατικών συνδικάτων· και οι μεταβολές των εγχώριων πολιτικών.

3.6 Περιουσιακή ανισότητα

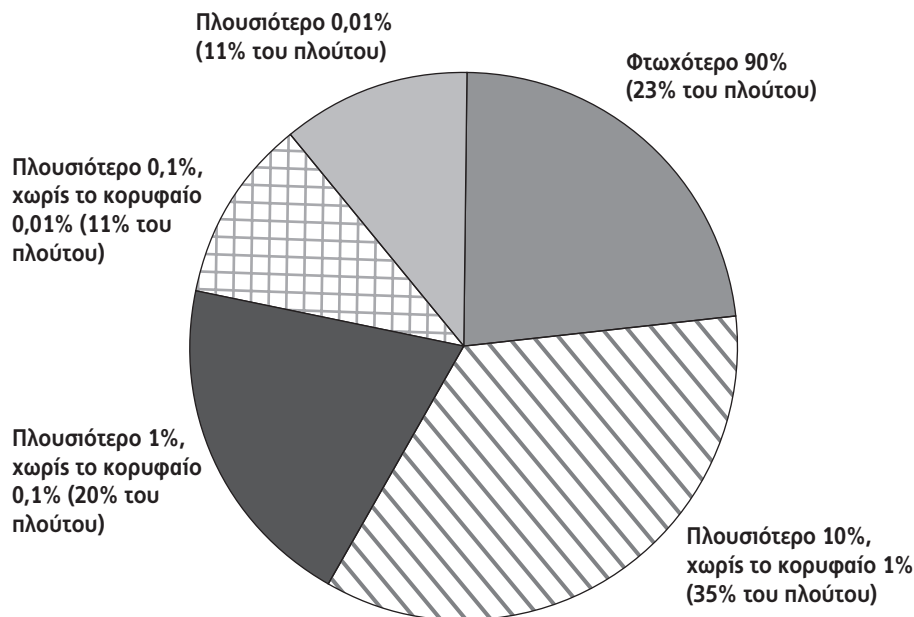
Η κατανομή του πλούτου (όσων ανήκουν στους ανθρώπους με τη μορφή περιουσιακών στοιχείων – του «αποθέματος») είναι γενικά πολύ πιο άνιση από την κατανομή του εισοδήματος (όσων κερδίζουν οι άνθρωποι σε ένα ορισμένο χρονικό διάστημα – της «ροής»). Οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν στην κατοχή τους σχετικά λίγο πλούτο, βασιζόμενοι για την κάλυψη των δαπανών τους κυρίως στο εισόδημα από την εργασία τους ή σε μεταβιβάσεις από το κράτος, τις μη κερδοσκοπικές οργανώσεις και την οικογένεια. Μπορεί να έχει κανείς και αρνητική περιουσία, όταν η αξία των προσωπικών ή των οικογενειακών του χρεών (για παράδειγμα, από την αγορά ενός αυτοκινήτου ή μιας κατοικίας ή από πιστωτικές κάρτες) είναι μεγαλύτερη από την αξία των περιουσιακών του στοιχείων. Για τους ανθρώπους της μεσαίας τάξης, τα σημαντικότερα περιουσιακά στοιχεία είναι συχνά αυτά που έχουν στο σπίτι τους. Αντιθέτως, όσοι έχουν *πράγματι* στην κυριότητά τους σημαντική υλική και χρηματική περιουσία είναι γενικά σε θέση να τοποθετήσουν ένα μεγάλο μέρος της σε περιουσιακά στοιχεία των οποίων η αξία αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου ή αποδίδει ροές εισοδήματος από κεφάλαιο – οι οποίες με τη σειρά τους μπορούν να επενδυθούν για την απόκτηση ακόμα περισσότερων περιουσιακών στοιχείων.

Η κατανομή του πλούτου, ωστόσο, μελετάται λιγότερο συχνά και λιγότερο συστηματικά από την κατανομή του χρηματικού εισοδήματος. Εν μέρει, αυτό συμβαίνει επειδή ο πλούτος είναι δύσκολο να μετρηθεί. Ένα μεγάλο μέρος του πλούτου υφίσταται με τη μορφή απραγματοποίητων **κεφαλαιακών κερδών**. Ένα νοικοκυριό αποκομίζει κεφαλαιακό κέρδος όταν πουλάει ένα ανατιμημένο περιουσιακό στοιχείο, για παράδειγμα μετοχές μιας εταιρείας, γη ή αντικείμενα, σε τιμή υψηλότερη απ' ό,τι το αγόρασε. Κανένας, ωστόσο, δεν μπορεί να ξέρει πόση αξία ακριβώς έχει κερδίσει ή χάσει ένα περιουσιακό στοιχείο προτού ο ιδιοκτήτης του το πουλήσει *πράγματι*, «πραγματοποιώντας» το κεφαλαιακό κέρδος. Ένας άλλος λόγος για τον οποίο είναι δυσκολότερο να βρει κανείς στοιχεία για τον πλούτο είναι ότι, αντίθετα με το ετήσιο *εισόδημα*, το οποίο πρέπει να δηλώνεται στο κράτος για φορολογικούς σκοπούς, τα περισσότερα κράτη δεν απαιτούν μια συνολική δήλωση όλων των περιουσιακών στοιχείων που έχει κανείς στην κυριότητά του. Τέλος, ο πλούτος δεν συνίσταται μόνο σε χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία αλλά και σε εμπορεύματα, πίνακες, ακίνητα και τα συναφή. Η τόσο μεγάλη πολυμορφία του πλούτου κάνει πολύ πιο επίπονη την εξαγωγή αξιόπιστων στατιστικών στοιχείων για τον συνολικό πλούτο.

Κεφαλαιακό κέρδος (capital gain): Η αύξηση της αξίας ενός στοιχείου ενεργητικού με την πάροδο του χρόνου.

Με όλες αυτές τις επιφυλάξεις, οι εκτιμήσεις του συντελεστή Gini για τον πλούτο στις ΗΠΑ είναι της τάξης του 0,80, δηλαδή σημαντικά μεγαλύτερες από τον συντελεστή Gini για το εισόδημα.² Ενώ το πλουσιότερο 10% των νοικοκυριών των ΗΠΑ ως προς το εισόδημα κερδίζουν περίπου το 30% του συνολικού εισοδήματος, το πλουσιότερο 10% ως προς την περιουσία έχουν στην κυριότητά τους το 77% του συνολικού πλούτου. Το πλουσιότερο 1% (όσοι διαθέτουν πάνω από 4 εκατομμύρια δολάρια σε περιουσιακά στοιχεία) έχει στην κυριότητά του το 42% του συνολικού πλούτου, πολύ περισσότερο απ' ό,τι το σύνολο του φτωχότερου 90%. Και το πλουσιότερο 0,01% (περίπου 16.000 οικογένειες με τουλάχιστον 111 εκατομμύρια δολάρια σε περιουσιακά στοιχεία η καθεμία) έχει στην κυριότητά του το 11% του πλούτου των ΗΠΑ.³

Ο πλούτος είναι επιθυμητός, διότι μπορεί να βοηθήσει τα νοικοκυριά να διατηρήσουν τα επίπεδα καταναλώσεώς τους εάν το εισόδημά τους μειωθεί προσωρινά. Αναλογιζόμενοι, όμως, την τόσο τεράστια ανισότητα του πλούτου,

Σχήμα 3.10: Κατανομή πλούτου στις ΗΠΑ

Πηγή: Saez & Zucman, 2016.

ερχόμαστε ξανά στο θέμα των ευκαιριών. Όσοι έχουν μικρή ή και αρνητική περιουσία, έχουν την ευκαιρία να επιτύχουν ένα ικανοποιητικό επίπεδο ευημερίας; Ακόμα περισσότερο, ο μεγάλος πλούτος συνεπιφέρει οικονομική και πολιτική ισχύ στους κατόχους τους. Όταν η κατοχή που πλούτου είναι ιδιαίτερα άνιση, η δύναμη να κατευθύνει κανείς τις δραστηριότητες των επιχειρήσεων και να επηρεάζει την κρατική πολιτική, διαμέσου συνεισφορών στις εκστρατείες και τα συναφή, μπορεί να συγκεντρωθεί στα χέρια σχετικά λίγων. Οι κάτοχοι του πλούτου, έπειτα, μπορεί να χρησιμοποιούν την ισχύ αυτή έτσι ώστε να συντηρούν ή να εντείνουν τις υφιστάμενες ανισότητες.

Παρότι μέχρι τώρα έχουμε αναφερθεί μόνο στις ανισότητες ως προς το εισόδημα και ως προς τον πλούτο, υπάρχουν και διάφορες άλλες μορφές ανισότητας. Μπορεί να υπάρχουν σημαντικές ανισότητες ως προς την πρόσβαση σε πόρους όπως είναι η υγεία, η εκπαίδευση ή ο καθαρός αέρας και το νερό. Αυτού του είδους οι ανισότητες μπορεί να είναι εντονότερες όταν μελετά κανείς την κατάσταση ανθρώπων από διαφορετικές φυλές και με διαφορετικό φύλο. Αυτά τα θέματα τα εξετάζουμε σε επόμενα κεφάλαια.

Ερωτήματα προς συζήτηση

1. Στη ζωή σας, μέχρι τώρα, πόσο σημαντικό ρόλο έχει παίξει η ανταλλαγή για την εξασφάλιση όσων χρειάζεστε για να ζήσετε (δηλαδή, σε ποιον βαθμό έχετε αποκτήσει περιουσιακά στοιχεία, προϊόντα ή υπηρεσίες *εξαιτίας κάποιου συγκεκριμένου πράγματος το οποίο είχατε να προσφέρετε σε αντάλλαγμα*); Πόσο σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι μεταβιβάσεις; Περιμένετε να αλλάξει αυτό τα επόμενα χρόνια;
2. Ποιο θεωρείτε ότι είναι το ελάχιστο ύψος εισοδήματος το οποίο θα χρειαζόταν ένα άτομο ή μια μικρή οικογένεια για να ζήσει αξιοπρεπώς στην κοινότητά σας; (Σκεφτείτε το ενοίκιο ή τις δόσεις του δανείου για μια κατοικία με ένα ή με δύο υπνοδωμάτια κ.λπ.) Τι μπορεί να σημαίνει αυτό για το πού τοποθετείται το μέσο εισόδημα στην κοινότητά σας μέσα στην κατανομή των εισοδημάτων στις ΗΠΑ, η οποία παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.1;

4. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΓΟΡΩΝ

Ένα από τα βασικά σημεία ενδιαφέροντος –και αντιδικίας– μεταξύ των οικονομολόγων αφορά το πώς λειτουργούν οι αγορές. Όσοι κλίνουν προς την κλασική οικονομική θεωρία πιστεύουν ότι τα συστήματα των αγορών λειτουργούν γενικά ομαλά, σε μεγάλο βαθμό αυτορρυθμίζονται και είναι κεντρικής σημασίας για την προώθη-

ση της ανθρώπινης ευημερίας. Άλλοι πιστεύουν ότι οι οικονομίες της αγοράς μπορούν να υπηρετήσουν ορισμένους στόχους που σχετίζονται με την ανθρώπινη ευημερία, άλλους, όμως, αδυνατούν να τους επιτύχουν ή και τους καθιστούν δυσχερέστερους. Εκείνοι που υπογραμμίζουν τα προβλήματα και τους περιορισμούς των αγορών συχνά προκρίνουν παρεμβάσεις διαμέσου κρατικών πολιτικών και άλλων δυνάμεων του πολιτισμού και της ηθικής, ώστε να μπορούν να υπηρετηθούν οι συνολικές ανάγκες της ανθρώπινης ευημερίας. Προτού εμβαθύνουμε σε αυτή τη διαμάχη, είναι απαραίτητο να κατανοήσει κανείς τι εννοούν οι οικονομολόγοι όταν μιλάνε για «αγορές».

4.1 Το εισόδημα της εργασίας και του κεφαλαίου

Στη γλώσσα των οικονομικών υπάρχουν τουλάχιστον τρεις διαφορετικές χρήσεις του όρου «**αγορά**», από την πολύ συγκεκριμένη μέχρι και την πολύ ευρεία έννοια, και η συγκεκριμένη σημασία του όρου θα πρέπει να κρίνεται από το συμφραζόμενο μέσα στο οποίο εμφανίζεται. Ξεκινάμε με τον πιο συγκεκριμένο ορισμό και καταλήγουμε στον πιο γενικό.

Ο πιο συνηθισμένος ορισμός μιας αγοράς βασίζεται στην ιδέα ότι μια αγορά είναι μια *τοποθεσία* – δηλαδή, ένας *τόπος* όπου πηγαίνουν οι άνθρωποι για να αγοράσουν και να πουλήσουν πράγματα. Αυτό έχει ιστορική βάση: αγορές όπως το Μεγάλο Παζάρι της Κωνσταντινούπολης ή οι πάγκοι των προϊόντων στα αφρικανικά χωριά ανθούσαν για αιώνες ως σημεία συνάντησης για τους ανθρώπους που ήθελαν να κάνουν συναλλαγές. Το ίδιο κριτήριο ισχύει και σήμερα, ακόμα και όταν η «αγορά» έχει αντικατασταθεί από ένα εμπορικό κέντρο ή πολυκατάστημα, όπου πολλά καταστήματα λιανικής μοιράζονται ένα τεράστιο κτίριο, ή από ένα χρηματιστήριο αξιών ή εμπορευμάτων, όπου χρηματιστές στέκονται σε έναν κατάμεστο χώρο φωνάζοντας εντολές αγοράς ή πώλησης. Με την έννοια που δίνεται σε αυτά τα παραδείγματα, ως αγορά μπορεί να οριστεί ένας φυσικός τόπος όπου υπάρχει η προσδοκία να βρει κανείς τόσο πωλητές όσο και αγοραστές για το ίδιο προϊόν ή υπηρεσία. Στην εποχή της ηλεκτρονικής τεχνολογίας, η «τοποθεσία» της αγοράς μπορεί να μην είναι φυσική, αλλά εικονική. Η Amazon και το eBay είναι σύγχρονα παραδείγματα «τόπων» όπου μπορούν να έρθουν σε επαφή αγοραστές και πωλητές. Στα περισσότερα χρηματιστήρια οι συναλλαγές είναι επίσης ηλεκτρονικές πλέον, παρότι και στον χώρο του Χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης εξακολουθεί να υπάρχει κάποιος ρόλος για τους χρηματιστές.

Ωστόσο, δεν είναι όλες οι αγορές φυσικοί τόποι όπου αλληλεπιδρούν οι αγοραστές και οι πωλητές. Μπορούμε να σκεφτούμε τις αγορές με πιο γενική έννοια, ως *θεσμούς* οι οποίοι φέρνουν σε επαφή πωλητές και αγοραστές.

Οι θεσμοί είναι τρόποι οργάνωσης της αλληλεπίδρασης μεταξύ ατόμων και ομάδων. Όπως και οι αγορές, οι θεσμοί μπορούν να γίνουν αντιληπτοί με τη συγκεκριμένη ή με τη γενική έννοια. Ένας θεσμός μπορεί να λειτουργεί σε μια φυσική τοποθεσία, όπως είναι ένα νοσοκομείο, το οποίο επιτρέπει την αλληλεπίδραση μεταξύ γιατρών και ασθενών, ή ένα πανεπιστήμιο, το οποίο επιτρέπει την αλληλεπίδραση μεταξύ καθηγητών και φοιτητών. Όμως, οι θεσμοί μπορεί επίσης να βρίσκονται ενσωματωμένοι στα έθιμα και στους νόμους μιας κοινωνίας. Για παράδειγμα, ο γάμος είναι ένας θεσμός ο οποίος διαμορφώνει μια ορισμένη δομή οικογενειακών σχέσεων. Η θεσμική δομή της υγείας στις ΗΠΑ βασίζεται στην ιδιωτική περίθαλψη για τους εργαζόμενους ενήλικες, το πρόγραμμα Medicare για τους ηλικιωμένους και το πρόγραμμα Medicaid για τις οικογένειες με χαμηλά εισοδήματα, καθώς και στους ομοσπονδιακούς και πολιτειακούς νόμους που ρυθμίζουν και ορισμένες φορές επιδοτούν τις πολιτικές της ιδιωτικής ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Οι νόμοι, τα δικαστήρια και οι αστυνομικές δυνάμεις είναι θεσμοί οι οποίοι διαμορφώνουν τους αποδεκτούς και τους μη αποδεκτούς τρόπους με τους οποίους μπορεί να αλληλεπιδρούν τα μεμονωμένα άτομα και οι ομάδες.

Η θεώρηση των αγορών ως θεσμών, και όχι ως συγκεκριμένων τόπων, επιτρέπει διάφορους τρόπους *εξέτασης συγκεκριμένων* αγορών. Για παράδειγμα, μπορεί κανείς να μιλήσει για την «αγορά ακινήτων» σε μια ορισμένη πόλη ή χώρα. Μπορούμε να μιλήσουμε για την αγορά μεταχει-

Αγορά (πρώτη έννοια) [market (first meaning)]:

Πραγματική ή διαδικτυακή τοποθεσία όπου εκτιμάται ότι μπορούν να βρεθούν τόσο αγοραστές όσο και πωλητές του ίδιου αγαθού ή υπηρεσίας.

Θεσμοί (institutions): Τρόποι οργάνωσης των σχέσεων μεταξύ ατόμων και ομάδων, οι οποίοι περιλαμβάνουν τόσο επίσημα θεσπισμένους φορείς όσο και μορφές οργάνωσης που στηρίζονται στα έθιμα, έθιμα και νόμους.

Αγορά (δεύτερη έννοια) [market (second meaning)]:

Θεσμός ο οποίος φέρνει σε επαφή αγοραστές και πωλητές μεταξύ τους, οργανώνοντας και συντονίζοντας τις ενέργειές τους.

ρισμένων αυτοκινήτων, για την αγορά ανεμογεννητριών ή για την αγορά προϊόντων πολυτελείας. Οι οικονομολόγοι μελετούν συχνά τις τάσεις σε συγκεκριμένες αγορές, όπως είναι η αγορά πετρελαίου θέρμανσης ή η αγορά μετοχών της AT&T, προσπαθούν να προβλέψουν τι θα μπορούσε να γίνει στο μέλλον ή δίνουν συμβουλές για ειδικά θέματα που αφορούν τις διάφορες αγορές.

Με αυτή την έννοια, πολλές διαφορετικές αγορές μπορούν να λειτουργούν υπό την ίδια στέγη, εντός της ίδιας δομής. Για παράδειγμα, στις Ηνωμένες Πολιτείες, στο Χρηματιστήριο Εμπορευμάτων του Σικάγο (Chicago Board of Trade) λειτουργούν πολλές αγορές για μια ποικιλία αγροτικών προϊόντων, όπως είναι μεταξύ άλλων το σιτάρι, το καλαμπόκι και η σόγια. Έτσι, μπορούμε να αναλύσουμε την «αγορά σιταριού» ή να είμαστε πιο συγκεκριμένοι και να μελετήσουμε την αγορά συγκεκριμένων ποικιλιών, όπως είναι το «σκούρο χειμερινό σιτάρι No 2» ή το «σκούρο βόρειο εαρινό σιτάρι No 1». Ή θα μπορούσαμε να οριοθετήσουμε μια αγορά με βάση τη γεωγραφική της τοποθεσία, για παράδειγμα η αγορά πετρελαίου θέρμανσης της Νέας Αγγλίας.

Η αγορά (τρίτη έννοια) [the market (third meaning)]:

Οικονομικό σύστημα («οικονομία της αγοράς») το οποίο βασίζεται στους θεσμούς της αγοράς για την εκτέλεση πολλών οικονομικών δραστηριοτήτων.

Με τη γενικότερη έννοια, οι άνθρωποι μιλούν για «την **αγορά**» ως οικονομικό σύστημα, όταν, για παράδειγμα, περιγράφουν τις Ηνωμένες Πολιτείες ως «οικονομία της αγοράς» ή όταν δηλώνουν την προτίμησή τους για τις «ελεύθερες αγορές». Με αυτή τη μακροοικονομική έννοια, η οικονομία της αγοράς είναι μια οικονομία που βασίζεται στις αγορές (ως κοινωνικούς θεσμούς) για την εκτέλεση των οικονομικών της δραστηριοτήτων, αντί να βασίζεται σε άλλους θεσμούς.

Μια εναλλακτική στις οικονομίες της αγοράς είναι ένα σύστημα που βασίζεται στον κεντρικό σχεδιασμό για την εκτέλεση των οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως ήταν η περίπτωση της Σοβιετικής Ένωσης. Η Κίνα διατηρεί πολλά στοιχεία του συστήματος του κεντρικού σχεδιασμού, παρότι και εκεί ο ρόλος των αγορών έχει αυξηθεί. Όμως, ακόμα και στις σύγχρονες οικονομίες της αγοράς, δεν οργανώνονται όλες οι δραστηριότητες από τις αγορές. Για παράδειγμα, η κατανομή των πόρων στο εσωτερικό της κεντρικής σφαίρας βασίζεται κυρίως στις κοινωνικές και οικογενειακές σχέσεις, ενώ οι αποφάσεις σχετικά με τη διαχείριση πόρων γίνονται συχνά με βάση επιστημονικά στοιχεία ή πολιτικές επιλογές, και όχι με βάση τις δυνάμεις της αγοράς.

Η θεώρηση των αγορών ως οικονομικού συστήματος βρίσκεται πίσω από πολλές σύγχρονες συζητήσεις στα οικονομικά. Οι οικονομολόγοι οι οποίοι τοποθετούνται «υπέρ της αγοράς» πιστεύουν ότι οι αγορές θα έπρεπε γενικά να αφήνονται να λειτουργήσουν με ελάχιστη κρατική παρέμβαση, έτσι ώστε να μεγιστοποιείται η οικονομική ευημερία. Άλλοι οικονομολόγοι αναγνωρίζουν την αποτελεσματικότητα της αγοράς, αλλά πιστεύουν ότι οι ανεξέλεγκτες και μη ρυθμιζόμενες αγορές μπορεί να προκαλούν ή να επιτείνουν προβλήματα, όπως η φτώχεια, η ανισότητα, η περιβαλλοντική υποβάθμιση και η κατάρπωση της κοινωνικής ηθικής.

4.2 Οι θεσμικές προϋποθέσεις των αγορών

Οι σύγχρονες αγορές μεγάλης κλίμακας κάνουν κάτι εκπληκτικό: επιτρέπουν σε πάμπολλους ανεξάρτητους λήπτες αποφάσεων, οι οποίοι δρουν βάσει αποκεντρωμένων πληροφοριών, να συντονίζουν τη συμπεριφορά τους, δημιουργώντας ιδιαίτερα σύνθετα μοτίβα οικονομικής δραστηριότητας. Ωστόσο, για να λειτουργούν ομαλά, οι αγορές βασίζονται σε μια σειρά ακόμα πιο βασικών θεσμών. Διακρίνουμε αυτούς τους θεσμούς σε τέσσερις γενικές κατηγορίες:

- 1.** Θεσμοί που σχετίζονται με την ιδιοκτησία και τη λήψη αποφάσεων.
- 2.** Κοινωνικοί θεσμοί εμπιστοσύνης.
- 3.** Υποδομές για την ομαλή ροή αγαθών και πληροφοριών.
- 4.** Το χρήμα ως μέσο ανταλλαγής.

Ιδιωτική ιδιοκτησία (private property):

Τα περιουσιακά στοιχεία τα οποία ανήκουν σε μη κρατικούς οικονομικά δρώντες.

Θεσμοί που σχετίζονται με την ιδιοκτησία και τη λήψη αποφάσεων

Για να λειτουργήσουν οι αγορές, οι άνθρωποι πρέπει να ξέρουν τι ανήκει σε ποιον. Η ιδιοκτησία προσδιορίζεται συνήθως διαμέσου συστημάτων ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται με νόμους και επιβάλλονται από τα δικαστήρια και την αστυνομία. **Ιδιωτική ιδιοκτησία** είναι η

ιδιοκτησία ενσώματων ή χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων από μη κρατικούς οικονομικά δρώντες. Οι δρώντες θα πρέπει επίσης να μπορούν να λαμβάνουν τις δικές τους αποφάσεις για τη διάθεση και την ανταλλαγή των πόρων τους. Οι τιμές, ιδιαίτερα, δεν θα πρέπει να ελέγχονται από κανέναν φορέα κεντρικού σχεδιασμού· γενικά, θα πρέπει να καθορίζονται από τις αλληλεπιδράσεις των ίδιων των συμμετεχόντων στην αγορά.

Οι θεσμοί της ιδιωτικής ιδιοκτησίας και της ατομικής λήψης αποφάσεων μπορεί να έχουν είτε τυπική μορφή, κατοχυρωμένη σε νομοθετικούς κώδικες, είτε και άτυπη μορφή, ενσωματωμένη σε άγραφους κοινωνικούς κανόνες. Για παράδειγμα, ορισμένοι οικονομολόγοι της Δύσης περίμεναν ότι οι αγορές στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης θα αναπτύσσονταν γρήγορα, αμέσως μόλις κατέρρευσε ο κομμουνισμός και ανοίχτηκαν ευκαιρίες. Αυτό τελικά δεν συνέβη, εν μέρει επειδή πολλοί από τους ανθρώπους που ζούσαν σε αυτές τις χώρες είχαν συνηθίσει να αποφασίζει το κράτος πού θα εργαστούν και τι θα κάνουν. Οι νόρμες της ατομικής πρωτοβουλίας και της επιχειρηματικότητας αποδεικνύεται ότι δεν είναι έμφυτες, αλλά θα πρέπει να καλλιεργηθούν. Ούτε και τα στοιχεία της υποδομής των αγορών εμφανίστηκαν γρήγορα και η μετα-σοβιετική ρωσική οικονομία πέρασε σοβαρή κρίση για μερικά χρόνια. Όταν αναπτύχθηκαν οι θεσμοί της αγοράς, έτειναν υπερβολικά στη συγκέντρωση της εξουσίας και στην ολιγαρχία (τον έλεγχο από λίγους πολύ πλούσιους ανθρώπους).

Κοινωνικοί θεσμοί εμπιστοσύνης

Μια δεύτερη κρίσιμη θεσμική απαίτηση για τις αγορές είναι αυτή ενός βαθμού εμπιστοσύνης ο οποίος θα πρέπει να υπάρχει μεταξύ αγοραστών και πωλητών. Όταν ένας αγοραστής καταβάλλει μια πληρωμή, θα πρέπει να έχει εμπιστοσύνη ότι ο πωλητής θα παραδώσει το εμπόρευμα και ότι αυτό θα είναι της αναμενόμενης ποιότητας. Ένας αγοραστής θα πρέπει να έχει εμπιστοσύνη ότι η πληρωμή είναι έγκυρη, είτε αυτή καταβάλλεται σε κάποιο νόμισμα, με προσωπική επιταγή, με πιστωτική κάρτα, με διαδικτυακή συναλλαγή ή με την υπόσχεση κάποιας μελλοντικής πληρωμής, όπως είναι ένα δάνειο με δόσεις.

Οι πολιτισμικές νόρμες και οι ηθικοί ή θρησκευτικοί κώδικες μπορούν να βοηθήσουν στην εγκαθίδρυση και τη διατήρηση μιας ατμόσφαιρας εμπιστοσύνης. Οι πρόσωπο με πρόσωπο συναλλαγές μεταξύ πελατών και επιχειρήσεων βοηθούν στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης και καθιστούν ευχερέστερες τις μελλοντικές συναλλαγές. Πολλές εταιρείες έχουν αποκτήσει τη φήμη ότι κατασκευάζουν ποιοτικά προϊόντα ή ότι παρέχουν καλές υπηρεσίες. Όσοι ασχολούνται με το μάρκετινγκ προσπαθούν να εκμεταλλευτούν την τάση των αγοραστών να βασίζονται στη φήμη, χρησιμοποιώντας τη διαφήμιση για να συνδέσουν συγκεκριμένες προσδοκίες σχετικά με την ποιότητα και την τιμή ενός προϊόντος με μια αναγνωρίσιμη μάρκα, καλλιεργώντας στους τακτικούς πελάτες την «πίστη στο σήμα».

Εκτός της κοινωνικής ηθικής, οι αγορές βασίζονται και σε ειδικές νομικές δομές, ιδίως στις μεγάλες, σύνθετες και εξελισσόμενες κοινωνίες, όπου οι αγοραστές και οι πωλητές μπορεί να μη γνωρίζουν ο ένας τον άλλον. Οι συμβάσεις είναι νομικά εργαλεία που προσφέρουν μια σημαντική βάση για πολλές αγοραίες συναλλαγές. Έχουμε μια άτυπη ή **σιωπηρή σύμβαση** όταν οι όροι της συναλλαγής ορίζονται προφορικά ή διαμέσου κοινά αποδεκτών κανόνων και παραδόσεων. Οι **ρητές συμβάσεις** είναι τυπικές, συνήθως γραπτές, συμφωνίες οι οποίες παρέχουν μια νομικά εκτελεστή περιγραφή των συμφωνημένων όρων της συναλλαγής. Για να λειτουργήσουν οι ρητές συμβάσεις, θα πρέπει να υπάρχουν νόμοι που να τις κατοχυρώνουν, να θεσπίζουν τη νομική υποχρέωση αυτές να τηρούνται και να ορίζουν ποινές για όσους δεν το κάνουν. Θα πρέπει επίσης να υπάρχει ένα σύστημα που να επιβάλλει τους νόμους αυτούς.

Στις οικονομίες με ανεπτυγμένες αγορές, έχουν αναπτυχθεί και πολλοί άλλοι θεσμοί για την αντιμετώπιση του προβλήματος της εμπιστοσύνης. Για παράδειγμα, τα γραφεία πιστωτικής συμπεριφοράς (credit bureaus) παρακολουθούν την αξιοπιστία της καταναλωτικής πίστωσης, τα γραφεία της Better Business Bureau εξετάζουν τα παράπονα εναντίον επιχειρήσεων, οι εγγυήσεις με επιστροφή χρημάτων δίνουν στους καταναλωτές τη δυνατότητα να ελέγξουν την ποιότητα ενός προϊόντος πριν δεσμευτούν στην αγορά του και οι λογαριασμοί υπό μεσεγγύηση παρέχουν έναν χώρο όπου μπορούν να φυλάσσονται τα χρήματα έως ότου παραδοθούν συγκεκριμένα προϊόντα ή υπηρεσίες. Κρατικοί φορείς, όπως η Υπηρεσία Τροφίμων και Φαρμάκων των ΗΠΑ και

Σιωπηρή σύμβαση (implicit contract): Ανεπίσημη συμφωνία σχετικά με τους όρους συναλλαγής, στη βάση προφορικών συζητήσεων και κοινών κανόνων, παραδόσεων και προσδοκιών.

Ρητή σύμβαση (explicit contract): Επίσημη, συχνά γραπτή, συμφωνία στην οποία δηλώνονται οι όροι συναλλαγής και η οποία μπορεί να είναι εκτελεστή μέσω ενός νομικού συστήματος.